

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

**Uplatňování principu mezigenerační spravedlnosti
v udržitelném rozvoji**

Anna Baydek

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Anna Baydek

Ekonomika a management
Provoz a ekonomika

Název práce

Uplatňování principu mezigenerační spravedlnosti v udržitelném rozvoji

Název anglicky

The applicability of the principle of intergenerational justice in sustainable development

Cíle práce

Cílem této práce je popsat princip mezigenerační spravedlnosti a zjistit míru uplatňování tohoto etického principu v koncepci udržitelného rozvoje – analyzovat uplatňování tohoto principu v České republice v průběhu 20 let.

Metodika

Práce bude rozdělena do dvou částí: teoretické a praktické.

Pro zpracování teoretické části bakalářské práce na základě literárních rešerší z vybrané literatury budou popsány všechny pojmy a teoretická východiska, které se týkají daného tématu. A to jsou především princip mezigenerační spravedlnosti a udržitelný rozvoj.

V praktické části bude zjišťováno povědomí a postoje občanů České republiky k tématu mezigenerační spravedlnosti prostřednictvím dotazníku, který bude zveřejněn na sociálních sítích. Na závěr budou uvedeny výsledky analýzy dotazníkového šetření, kde se odhalí zájem dvou věkových skupin v České republice o udržitelný rozvoj.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 str.

Klíčová slova

Generace, udržitelný rozvoj, spravedlnost, mezigenerační spravedlnost

Doporučené zdroje informací

John Bordley Rawls. A Theory of Justice. 1971. ISBN 978-0-674-00078-0

JONAS, H. Princip odpovědnosti : pokus o etiku pro technologickou civilizaci. Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-06-2.

Thompson, J. Intergenerational Justice: Rights and Responsibilities in an Intergenerational Polity. ISBN 0415996287 Routledge. (March 11, 2009)

Předběžný termín obhajoby

2022/23 ZS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Jan Brabec, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 25. 11. 2022

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 29. 11. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 11. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Uplatňování principu mezigenerační spravedlnosti v udržitelném rozvoji“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.11.2022

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Janu Brabcovi, Ph.D., za jeho vedení a trpělivost s mou prací a všem respondentům za jejich čas. Děkuji!

Rád bych také poděkoval své rodině, která mě po celou dobu podporovala.

Uplatňování principu mezigenerační spravedlnosti v udržitelném rozvoji

Abstrakt

V této bakalářské práci je diskutován etický princip mezigenerační spravedlnosti. Cílem bylo zhodnotit uplatňování tohoto principu ve směru udržitelného rozvoje v časovém rozpětí 20 let v České republice. Hodnocení bylo provedeno na základě dotazníkového šetření mezi 123 respondenty a výsledky ukazují, že mezigenerační spravedlnost je jedním z klíčových základů konceptu udržitelného rozvoje.

Klíčová slova: udržitelný rozvoj, pilíře udržitelného rozvoje, mezigenerační spravedlnost, ekonomická spravedlnost, generace

Applying the principle of intergenerational equity in sustainable development

Abstract

In this bachelor thesis the ethical principle of intergenerational justice is discussed. The aim was to evaluate the application of this principle in the direction of sustainable development over a time span of 20 years in the Czech Republic. The evaluation was based on a questionnaire survey among 123 respondents and the results show that intergenerational equity is one of the key foundations of the concept of sustainable development.

Keywords: sustainable development, pillars of sustainable development, intergenerational equity, economic justice, generations

1 Obsah

2	Úvod	10
3	Cíl práce a metodika	11
3.1	Cíl práce.....	11
3.2	Metodika práce	11
4	Teoretická východiska	12
4.1	Udržitelný rozvoj	12
4.1.1	Environmentální aspekt koncepce udržitelného rozvoje	14
4.1.2	Obchodní aspekt koncepce udržitelného rozvoje	15
4.1.3	Sociální hledisko udržitelného rozvoje	16
4.1.4	Jednota všech aspektů koncepce udržitelného rozvoje.....	17
4.1.5	Provádění konceptu udržitelného rozvoje	18
4.2	Mezigenerační spravedlnost	21
4.2.1	Termín generace	21
4.2.2	Pojem spravedlnost.....	24
4.2.3	Klíčové etické obtíže	27
4.2.4	Klíčové přístupy k mezigenerační spravedlnosti	28
4.3	Propojení mezigenerační spravedlnosti a udržitelného rozvoje	32
5	Vlastní práce	34
5.1	Vlastní výzkum – dotazníkové šetření	34
5.2	Plánování dotazníkového šetření	34
5.3	Výsledky šetření	35
5.4	Validace stanovených výzkumných hypotéz.....	54
5.5	Závěry výzkumu	54
5.6	Návrh na zvýšení povědomí veřejnosti o udržitelnosti a mezigenerační spravedlnosti.....	55
6	Závěr	56
7	Seznam použitých zdrojů	57

8	Seznam obrázků.....	62
	8.1 Seznam obrázků a tabulek	62
9	Seznam Grafu	62

2 Úvod

„Země patří každé ... generaci v průběhu jejího trvání, plně a samostatně. Druhá generace ji dostává zbavenou dluhů a břemen, třetí druhou, a tak dále. Kdyby ji totiž první zatížila dluhem, pak by Země patřila mrtvému, a ne živému pokolení. Žádné pokolení pak nemůže uzavřít větší dluhy, než jaké může splatit během své vlastní existence...“ (Jefferson, 1789).

Toto je úryvek z korespondence mezi slavným americkým diplomatem a veřejným činitelem Thomasem Jeffersonem a jeho druhem Jamesem Madisonem z konce 18. století. Již v té době se začala probouzet myšlenka odpovědnosti za jednání společnosti vůči dalším generacím. Koncept udržitelného rozvoje však vdechl této etické myšlence nový život.

Jedním z ústředních ustanovení koncepce udržitelného rozvoje je regulační pokyn na zachování a vytvoření příznivých podmínek pro budoucí generace, tj. implementaci mezigenerační spravedlnosti. Spravedlnost mezi generacemi, téma, které je neustále přítomné a zůstává relevantní v oblasti etických a filozofických úvah a lidské kultury v celé historii. Otázka spravedlnosti mezi generacemi je platná v každé společnosti ze samotné podstaty sociálních vazeb bez ohledu na časovou podmíněnost nebo současnou demografickou křivku.

Problémy, které ospravedlňují rozhovory o odpovědnosti mezi generacemi, se dotýkají téměř každé oblasti lidského života, a to bez ohledu na to, z jakého hlediska budeme považovat tento princip spravedlnosti. Mezigenerační rovnost se zabývá otázkami vztahujícími se k životnímu prostředí, například globálním oteplováním, změnou klimatu, omezeností přírodních zdrojů. Diskutuje se také o životní úrovni se zaměřením na jejich nerovnost ve vztahu k lidem různého věku a generací. Otázky spravedlnosti mezi generacemi se objevují také v oblasti péče o seniory a sociální spravedlnosti. Spravedlnost mezi generacemi je zvláště silně projednávána ve veřejné ekonomice, pokud jde o sociální politiku, sestavování státního rozpočtu a udržitelný rozvoj.

V posledních třech desetiletích se toto téma nejen vynořilo ze stínu, ale se stalo středem pozornosti. Pokud dříve formulace o zájmech budoucích generací byla spíše postavou politické rétoriky a rozpor zájmů mezigenerační spravedlnosti s potřebami a žádostmi lidí byl minimální, nyní se rýsuje zcela jiná situace. Horizont dopadů lidské činnosti se rozprostírá do nejbližší budoucnosti.

3 Cíl práce a metodika

3.1 Cíl práce

Cílem této práce je popsat princip mezigenerační spravedlnosti a zjistit míru uplatňování tohoto etického principu v koncepci udržitelného rozvoje – analyzovat uplatňování tohoto principu v České republice v průběhu 20 let.

3.2 Metodika práce

Pro zpracování teoretické části bakalářské práce na základě literárních rešerší z vybrané literatury budou popsány všechny pojmy a teoretická východiska, která se týkají daného tématu. Jedná se především o princip mezigenerační spravedlnosti a udržitelný rozvoj. Z toho vyplývá empirická část práce, jež vychází především z primárních dat získaných pomocí kvantitativní metody sběru dat, a to konkrétně provedením strukturovaného internetového dotazníkového šetření na vybraném vzorku respondentů, jehož výsledky byly vyhodnoceny jak slovně, tak graficky.

Na základě shromážděných informací bude v závěru práce uvedeno, do jaké míry má princip mezigenerační spravedlnosti vliv na udržitelný rozvoj.

4 Teoretická východiska

„Udržitelný rozvoj je stále populárnější model uspořádání společenských vztahů, jehož cílem je zajistit soulad a rovnováhu zájmů současného a budoucího rozvoje a odstranit problém nespravedlivého rozdělování zdrojů mezi generacemi“ (Moldan, 2015, s. 24). Pro podrobnou analýzu dopadu principu mezigenerační spravedlnosti na udržitelný rozvoj je třeba zdůraznit dva klíčové pojmy: udržitelný rozvoj a princip mezigenerační spravedlnosti.

4.1 Udržitelný rozvoj

Udržitelný rozvoj představuje rozvoj harmonický, vyvážený, což znamená, že procesy ekonomických a sociálních změn, přírodní zdroje, směr investic, orientace vědeckotechnického rozvoje, osobní rozvoj a institucionální změny jsou vzájemně sladěny a posilují současnou i budoucí schopnost uspokojovat lidské potřeby (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2022). Termín „udržitelný rozvoj“ zavedla Mezinárodní komise pro životní prostředí a rozvoj (komise Brundtlandová) v roce 1987. Koncept udržitelného rozvoje je od svého vzniku považován za základní přístup k řešení jednoho z hlavních problémů moderní civilizace – rozporu mezi rychle rostoucími materiálními potřebami lidstva a omezenou schopností planety je uspokojit. Udržitelný rozvoj je definován jako rozvoj, který uspokojuje potřeby současnosti, aniž by ohrožoval schopnost budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby (World Commission On Environment And Development, 1987). Hlavním cílem udržitelného rozvoje je uspokojování lidských potřeb a přání. Je důležité zdůraznit, že udržitelný rozvoj vyžaduje uspokojení nejdůležitějších potřeb všech lidí a umožnění všem stejně uspokojit jejich touhy po lepším životě (Stehlík, 2000).

Koncept udržitelného rozvoje je založen na pěti základních principech (Remtová, 2009):

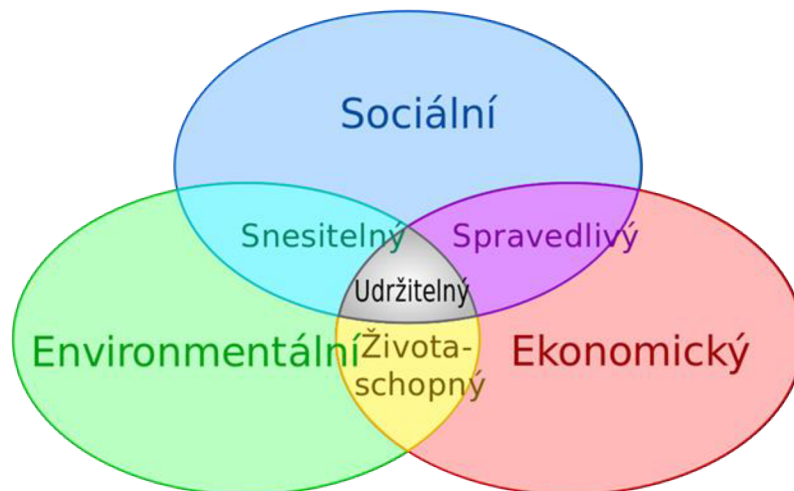
1. Lidstvo je skutečně schopno zajistit udržitelný a dlouhodobý rozvoj tak, aby uspokojoval potřeby současnosti, aniž by připravil budoucí generace o možnost uspokojovat jejich potřeby.
2. Omezení využívání přírodních zdrojů je relativní. Souvisí se současnou úrovní technologie a společenské organizace a se schopností biosféry vyrovnat se s důsledky lidské činnosti.

3. Základní potřeby všech musí být uspokojeny a všichni musí mít možnost naplnit své touhy po lepším životě. Bez toho není udržitelný a dlouhodobý rozvoj jednoduše možný. Jednou z nejzávažnějších příčin ekologických a jiných katastrof je chudoba, která se ve světě stala běžnou záležitostí.
4. Je třeba uvést do souladu životní styl těch, kteří mají hodně peněz (peněžních i materiálních), s ekologickou kapacitou planety, zejména pokud jde o spotřebu energie.
5. Velikost a tempo růstu populace musí být v souladu s měnící se produkční kapacitou globálního ekosystému Země.

Zvláště je zdůrazněna dynamická povaha udržitelného rozvoje. Je třeba poznamenat, že se jedná o proces změn, v němž se rozsah využívání zdrojů, směr investic, orientace technického rozvoje a institucionální změny přizpůsobují současným a budoucím potřebám.

Pojem udržitelný rozvoj zahrnuje kromě řešení otázek řízení životního prostředí jako základního prvku také pojem vyvážený socioekonomický rozvoj a udržitelnost. Tento přístup – jednota ekonomického, sociálního a environmentálního rozměru udržitelnosti – byl zachycen v řadě následných dokumentů OSN, zejména v závěrečném dokumentu summitu OSN, který se konal 14.–16. září 2005. Tento dokument definoval hospodářský rozvoj, sociální rozvoj a ochranu životního prostředí jako vzájemně závislé a vzájemně se posilující faktory udržitelného rozvoje (The United Nations, 2022b). Na základě tohoto přístupu byla v posledních letech vyvinuta řada aplikačních norem a systémů certifikace udržitelnosti, které se staly vodítkem pro udržitelnou podnikatelskou praxi. Výše popsany trojí přístup k udržitelnosti v současnosti uplatňuje mnoho finančních institucí (např. hlavním ukazatelem udržitelnosti, který Světová banka používá při rozhodování o investicích v dané zemi, je „skutečná míra úspor“ nebo „skutečná míra investic“, což je metodicky upravená míra úspor, která zohledňuje ztrátu přírodního kapitálu, a investice v dané zemi „míra úspor“ nebo „skutečná míra investic“, kterou se rozumí upravená míra úspor založená na speciálních metodách, jež zohledňují ztráty přírodního kapitálu a investice do lidského kapitálu). Souhrnně lze říct, že koncept udržitelného rozvoje vznikl spojením tří hlavních aspektů: ekonomického, sociálního a environmentálního (Stehlík, 2000). Schematicky je integrace těchto tří hlavních složek lidské činnosti a s ní spojených typů společenského rozvoje znázorněna na obrázku.

Obrázek 4.1 Pilíře udržitelného rozvoje

Zdroj: Řihák (2001)

4.1.1 Environmentální aspekt koncepce udržitelného rozvoje

Z ekologického hlediska musí udržitelný rozvoj zajistit stabilitu biologických a fyzikálních systémů. Zvláště důležitá je životaschopnost místních ekosystémů, na nichž závisí globální stabilita celé biosféry (Kohák, 2000, s. 26). Kromě toho lze pojem přírodní systémy a stanoviště chápat široce a zahrnout do něj i prostředí vytvořené člověkem, jako jsou města. Důraz je kladen spíše na zachování schopnosti těchto systémů se měnit než na jejich udržování v nějakém „ideálním“ statickém stavu. Degradace přírodních zdrojů, znečištění a ztráta biologické rozmanitosti snižují schopnost ekologických systémů obnovovat se.

Koncept udržitelného rozvoje je také třeba odlišit od „extrémistických“ ekoeconomických koncepcí, zejména různých koncepcí ekotopie – teorie omezování hospodářského rozvoje jakýmkoli způsobem. Hlavními myšlenkami konceptu ekotopie jsou návrat k přírodě, biologická a kulturní rozmanitost, jednoduchá technologie, úplné odmítnutí vědeckého a technického pokroku (Sanders, 2012). Volba tohoto typu hospodářského rozvoje by nepochybně snížila životní úroveň společností, a proto se zdá být nereálná. Současně nelze moderní západní standardy kvality života a spotřeby rozšířit na celé lidstvo.

Zachování biosféry proto nemůže být samo o sobě cílem udržitelného rozvoje. Jejím cílem je přežití člověka jako druhu (Moldan, 2015). Zároveň si stále více lidí uvědomuje, že samotné pokračování lidstva bude nemožné, pokud degradace jeho přírodního prostředí překročí zatím neznámou, možná v zásadě neurčitou kritickou úroveň.

Jak uvádí filozof Erazim Václav Kohák ve své knize „Zelená svatozář“: rozvoj v souladu s životním prostředím může přispět jak k uspokojení řady základních lidských potřeb, tak k posílení vlastních základů rozvoje. Již dlouho existuje jasná souvislost mezi rozumnými environmentálními opatřeními a úrovní místní produkce potravin (Kohák, 2000). To dokazuje, že koncept udržitelného rozvoje lze v zásadě realizovat v praxi. Jestliže biosféra Země existuje stovky milionů let navzdory všem vesmírným kataklyzmatům, někdy i značně ničivým, proč by nemohl existovat stabilní ekonomický systém založený na stejných principech, tj. „udržitelný“?

4.1.2 Obchodní aspekt koncepce udržitelného rozvoje

Z ekonomického hlediska vychází koncept udržitelného rozvoje z definice příjmu podle J. Hickse: „V praktickém životě je účelem stanovení výše příjmů říct lidem, kolik mohou spotřebovat, aniž by zchudli“ (Hicks, 1975). To je zcela v souladu s konceptem udržitelného rozvoje, pro který se v postupných upřesňujících krocích ukázala jako nejpřínosnější následující definice příjmu od Hickse: „...příjem jednotlivce je to, co může během týdne spotřebovat a očekávat, že na konci týdne bude mít stejný příjem jako na jeho začátku“ (Hicks, 1975). Od poznání, že dnes vytvořený příjem není vlastně žádným příjmem, pokud nemůže být vytvořen zítra, k uvědomění si nesmyslnosti hospodářského růstu, který neodpovídá možnostem zdrojů, stačil jediný krok a ten učinili autoři koncepce udržitelného rozvoje. Z Hicksovy definice vyplývá, že klíč k pojmu udržitelný rozvoj vychází přímo z významu ekonomicky optimálního využívání omezených přírodních zdrojů. To znamená, že omezené zdroje, které má společnost k dispozici, musí být využívány racionálně a že musí být používány výrobní a technologické metody šetrné k životnímu prostředí.

Omezení zdrojů je již dlouho považováno za základní ekonomický fakt (McConnell, Brue, Flynn, 2020). Závěr, že „přírodní dary“ se ve skutečnosti nevyplácejí, byl však učiněn pouze v rámci konceptu udržitelného rozvoje. V současné době existuje velké množství různých přístupů k oceňování přírodních zdrojů. Otázka zastupitelnosti výrobního, přírodního a lidského kapitálu a zejména ocenění přírodních zdrojů však vyvolává interpretační problémy (Munasinghe, 2007, s. 42).

Je důležité zdůraznit, že základem koncepce udržitelného rozvoje je ekonomický přístup. Koncepce udržitelného rozvoje uvažuje dva typy udržitelnosti – slabou, založenou na hypotéze neklesajícího celkového objemu vyrobeného a nevyrobeného kapitálu v čase,

a silnou, založenou na neklesajícím celkovém objemu nevyrobeného, především přírodního kapitálu (Sanders, 2012, s. 68-69). Oba tyto typy zástavby jsou přípustné. Je třeba si uvědomit, že model rozvoje založený na slabé udržitelnosti je flexibilnější a nabízí více příležitostí pro hospodářský růst, ale jeho nevýhodou je zvýšené riziko konfliktu mezi zájmy hospodářského rozvoje na jedné straně a sociálním blahobytem a environmentální bezpečností na straně druhé. Naproti tomu model silné odolnosti rozvoje se vyznačuje nízkými neekonomickými riziky, přičemž jeho výhodou je, že upřednostňuje veřejný zájem a globální udržitelnost procesu rozvoje společnosti. Možnosti ekonomických subjektů při volbě takového modelu jsou však značně omezené – jsou v přísné přímé závislosti na přírodním potenciálu, využívaném či nevyužívaném v ekonomické činnosti.

Rozhodování ve prospěch toho či onoho modelu hospodářského rozvoje je předmětem diskusí mezi akademiky, politiky, podnikateli a společnostmi. Je podmíněno úkoly, které před státem stojí v konkrétních podmínkách dané historické etapy, prioritami společnosti, národními tradicemi a mnoha dalšími faktory. Je zřejmé, že taková volba je obtížná, protože je do značné míry v rozporu s ortodoxními názory na původ sociálního blahobytu, jimž dominuje ve své podstatě neudržitelný model ekonom centrického rozvoje, který dlouho sloužil jako základ lidského rozvoje.

Koncept udržitelného rozvoje zároveň přinesl nový pohled na samotný pojem „ekonomická efektivnost“ (Dušek, Gregor, 2011, s. 71). Kromě toho se ukázalo, že dlouhodobé ekonomické projekty, které berou v úvahu přírodní zákonitosti, se z dlouhodobého hlediska ukazují jako nákladově efektivní, zatímco ty, které neberou v úvahu dlouhodobé dopady na životní prostředí, se ukazují jako nerentabilní.

4.1.3 Sociální hledisko udržitelného rozvoje

Koncept udržitelného rozvoje je sociálně orientovaný. Usiluje o zachování sociální a kulturní stability, včetně omezení destruktivních konfliktů. V celosvětovém měřítku je rovněž žádoucí zachovat kulturní kapitál a lépe využívat postupy udržitelného rozvoje, které jsou k dispozici v nedominantních kulturách. Je to proto, že některé prvky sociálního kapitálu se vyznačují nevratnými změnami. To platí například pro kulturní rozmanitost (jazyky, národní kulturní tradice atd.), která má tendenci se v procesu kulturní globalizace vytrácet nebo nenávratně ztrácet.

Některé prvky sociálního kapitálu jsou jedinečné a nenahraditelné jinými druhy kapitálu. Udržitelný rozvoj není myslitelný bez účinného systému rozhodování, který by zohledňoval zkušenosti s rozvojem společnosti a byl založen na pluralismu a lidských hodnotách.

Právě uvědomění si prvořadého významu řešení sociálních problémů dalo vzniknout Římskému klubu, a nakonec i samotnému konceptu udržitelného rozvoje (Club of Rome, 2022).

Bez spravedlivého rozdělení zdrojů a příležitostí mezi všechny členy lidské společnosti není udržitelný rozvoj možný (Naše společná budoucnost, 1991). Hlavním cílem světového společenství by mělo být dosažení důstojného života a blahobytu pro všechny občany světa. Udržitelný rozvoj vyžaduje především vytvoření rovnější společnosti na všech úrovních lidské organizace bez výjimky. Určitá zaručená minimální životní úroveň by měla být nezadatelným právem každého občana.

To však vyvolává otázku společenského maxima, tj. horní hranice, za níž se spotřeba a plýtvání stávají zavrženíhodnými a dokonce trestnými. Klíčové není tempo růstu, ale rozdělení příjmů, které za ním stojí. Materiální bohatství s sebou přináší problémy stejně, ne-li více než chudoba (Peccei, 1977).

Sociální rozměr udržitelného rozvoje se vyvinul v základní myšlenku respektování práv budoucích generací. Přírodní zdroje Země jsou společným dědictvím celého lidstva, včetně současných i budoucích generací. Pro udržitelný rozvoj je tento stálý rezervní fond by se měly předávat z generace na generaci co nejméně vyčerpané a znečištěné.

4.1.4 Jednota všech aspektů koncepce udržitelného rozvoje

Je zřejmé, že ačkoli každá z těchto složek udržitelného rozvoje popisuje jiný aspekt lidské činnosti, ve skutečnosti odrážejí jediný proces tvorby hodnot. Při formulování strategie udržitelného rozvoje a konkrétních opatření pro její realizaci je proto třeba vyváženě a vzájemně provázaně zohlednit všechny tři prvky, které jsou prostředkem k dosažení rozvojových cílů. Je třeba poznamenat, že sociální a environmentální aspekty udržitelného rozvoje jsou charakterizovány nelineární povahou jejich determinant, mechanismů působení a důsledků. Například spotřeba přírodního a sociálního kapitálu nemusí mít do určité hranice žádné viditelné účinky, ale po překročení určité úrovně se vývoj stává „lavinovitým“, nepředvídatelným a vede k úplné změně všech vlastností systému (Moldan, 2015).

Důležité je jasné pochopení mechanismů interakce mezi těmito třemi složkami koncepce. Proces interakce ekonomických a sociálních prvků v rámci udržitelného rozvoje tak nabízí nový přístup ke složitému a kontroverznímu úkolu dosažení v rámci jedné generace spravedlnosti při rozdělování společenského bohatství (což je úkol, pro který tradiční ekonomická teorie nemá jednoznačné řešení). Vzájemné působení ekonomického a environmentálního rozměru se stalo ideovým základem pro formulaci zásadně nového přístupu, který kombinuje koncept internalizace externalit spojených s ekonomickým využíváním přírodních statků a teorii oceňování. A konečně průnik sociálního a environmentálního pilíře rozvoje nastolil důležitou otázku přístupu k omezeným zdrojům planety, včetně zájmů budoucích generací, a účasti všech členů společnosti na rozhodování, které ovlivňuje jejich blahobyt (Victor, 2008).

4.1.5 Provádění konceptu udržitelného rozvoje

V globálním celosvětovém měřítku se téma udržitelného rozvoje uchytilo na summitu tisíciletí v roce 2000, kde, již byly tyto tři aspekty propojeny. Jedním z výsledků summitu byl podpis slavné Deklarace tisíciletí, v níž členské státy OSN přijaly různé závazky popsané v Rozvojových cílech tisíciletí. Tento dokument obsahoval 8 klíčových mezinárodních rozvojových cílů, na jejichž dosažení se mezinárodní organizace dohodly do roku 2015. Těchto 8 cílů zahrnuje 21 úkolů, a to:

1. Odstranit extrémní chudobu a hlad.
 - Do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí, kteří mají příjem nižší než 1 americký dolar na den ¹.
 - Odstranit nezaměstnanost a zajistit důstojnou práci pro všechny včetně žen a mladých lidí.
 - Odstranit nezaměstnanost a zajistit důstojnou práci pro všechny včetně žen a mladých lidí.
2. Dosáhnout základního vzdělání pro všechny.
 - Do roku 2015 zajistit, aby mohly děti kdekoli na světě, dívky i chlapci, dokončit základní školu.

¹ Aktuální kurz amerického dolaru vůči české koruně podle databáze České Národní Banky za rok 2000 činil 1. ku 38,5 (Česká Národní Banka, 2020).

3. Prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti.
 - Do roku 2005 odstranit nepoměr pohlaví v základním a středním školství a do roku 2015 na všech úrovních vzdělávacího systému.
4. Do roku 2005 odstranit nepoměr pohlaví v základním a středním školství a do roku 2015 na všech úrovních vzdělávacího systému.
 - Do roku 2015 snížit o dvě třetiny úmrtnost dětí do pěti let.
5. Zlepšit zdraví matek.
 - Snížit míru mateřské úmrtnosti o tři čtvrtiny do roku 2015.
 - Zajistit dostupnou zdravotní péči v mateřství pro všechny.
6. Bojovat s HIV/AIDS, malárií, COVID-19 a dalšími nemocemi.
 - Do roku 2015 zastavit a zvrátit šíření HIV/AIDS.
 - Do roku 2015 zastavit a zvrátit výskyt malárie a dalších závažných onemocnění.
7. Zajistit udržitelný rozvoj životního prostředí.
 - Integrovat principy udržitelného rozvoje do státních politik a programů a zvrátit úbytek přírodních zdrojů.
 - Zbrzdit ztrátu biodiverzity – do roku 2010 dosáhnout významného pokroku v tomto směru.
 - Snížit na polovinu počet lidí, kteří nemají přístup k pitné vodě a základnímu sanitárnímu zařízení.
 - Zlepšit životy nejméně sta milionů obyvatel chudínských předměstí (slumů) světových velkoměst.
8. Vytvořit světové partnerství pro rozvoj.
 - Obrátit pozornost na speciální potřeby nejméně rozvinutých, vnitrozemských a malých ostrovních rozvojových států.
 - Dále rozvíjet otevřený, předvídatelný a nediskriminační obchodní a finanční systém.

- Komplexně vyřešit problém zadlužení rozvojových zemí.
- Ve spolupráci s farmaceutickými firmami zajistit dostupné základní léky pro obyvatele rozvojových zemí.
- Ve spolupráci se soukromým sektorem umožnit rozvojovým zemím užívat výhody nových technologií, zejména v oblasti informatiky a komunikace (The General Assembly Of UN, 2000).

U každého z osmi cílů bylo dosaženo významného pokroku. Zejména se podařilo snížit míru extrémní chudoby a dětské úmrtnosti o více než polovinu a počet dětí, které nenavštěvují základní školu, se snížil téměř o polovinu (Zdroj: vlastní překlad).

Po roce 2015 byl Valným shromážděním OSN vypracován nový program. Tyto cíle byly v rezoluci Valného shromáždění pojmenovány „Přeměna našeho světa: Agenda pro udržitelný rozvoj 2030“ a navazují na program rozvojových cílů tisíciletí (MDGs). Závěrečný dokument obsahuje 17 globálních cílů a 169 odpovídajících úkolů, které jsou stanoveny do roku 2030. Nové cíle a úkoly jsou integrované a nedělitelné a vyvažují všechny tři rozměry udržitelného rozvoje. Všech sedmnáct hlavních cílů programu je popsáno níže:

1. Vymýtit chudobu ve všech jejích formách všude na světě.
2. Vymýtit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a zlepšení výživy, prosazovat udržitelné zemědělství.
3. Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoli věku.
4. Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělání a podporovat celoživotní vzdělávání pro všechny.
5. Dosáhnout genderové rovnosti a posílit postavení všech žen a dívek.
6. Zajistit všem dostupnost vody a sanitačních zařízení a udržitelné hospodaření s nimi.
7. Zajistit všem přístup k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a moderním zdrojům energie.
8. Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny.
9. Vybudovat odolnou infrastrukturu, podporovat inkluzivní a udržitelnou industrializaci a inovace.
10. Snížit nerovnost uvnitř zemí i mezi nimi.
11. Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce.
12. Zajistit udržitelnou spotřebu a výrobu.

13. Přijmout bezodkladná opatření na boj se změnou klimatu a zvládnání jejích dopadů.
14. Chránit a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro zajištění udržitelného rozvoje.
15. Chránit, obnovovat a podporovat udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodařit s lesy, potírat rozšiřování pouští, zastavit a následně zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity.
16. Podporovat mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti a vytvořit efektivní, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních.
17. Oživit globální partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho uplatňování (The United Nations, 2022a).

Je důležité si uvědomit, že tyto cíle se netýkají přímo jen blahobytu současné generace, ale jsou zaměřeny i na budoucnost. Dobře navržené a vhodně realizované systémy těchto úkolů mohou pomoci prolomit začarovaný kruh a zabránit přenášení naléhavých problémů z jedné generace na druhou a zároveň podpořit mezigenerační spravedlnost (Smith, 2018).

4.2 Mezigenerační spravedlnost

Termín „mezigenerační spravedlnost“ se používá k označení spravedlnosti při rozdělování bohatství, užitečnosti nebo zdrojů mezi generacemi. Abychom mohli plně prozkoumat koncept mezigenerační spravedlnosti, je nutné mít představu o tom, co je to generace.

4.2.1 Termín generace

Podle L. L. Nashe – na základě řeckého slova „Genos“ je sloveso „generation“, což znamená „projev v existenci“ a popisuje proces přechodu neustále se měnících životních prahů (Nash, 1978). Generace jsou mnohoznačný sociologický termín a v širším slova smyslu je interpretován jako generický pojem, jenž označuje směr kognitivního procesu; generace jako věková vrstva, souhrn společensko-věkových velkých a malých skupin.

V sociálních vědách je termín generace odhalen ve třech hlavních významech: v sociálním, genealogickém a chronologickém.

1. Sociální generace je skupina lidí, která prošla společným procesem socializace (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996). Je třeba poznamenat, že hlavní role v sociologické teorii generací je přisuzována procesům socializace a translace sociálních postojů stejně jako věku, který určuje většinu aktivit ve společnosti. V důsledku toho jsou věkové skupiny konvenčně rozlišovány a posuzovány v rámci zobecnění specifík časových období jejich sociálního formování. Z tohoto důvodu je generace chápána široce jako soubor lidí narozených během dlouhého časového období v historii. Zároveň je analyzován mezigenerační dialog jako proces předávání sociálních postojů v procesu výchovy. Generace jsou v tomto případě idealizovány jako „přenašeči společenských hodnot“ a „příjemci hodnot“, které se rozlišují převážně v rámci funkčních procesů v rodinách a vzdělávacích institucích. Tento význam je podrobně popsán například v populární Teorii generací, kterou vypracovali William Strauss a Neil Howe. Obrázek 3.2 je příkladem toho, jak je společnost rozdělena na generace podle jejich hypotézy. Strauss a Howe definují generaci jako souhrn všech lidí narozených v časovém intervalu, který činí přibližně 20 let, nebo jako jednu fázi života: dětství, mládí, průměrný věk a stáří. Za první, zástupci jedné generace sdílejí jednu historickou éru: čelí stejným klíčovým historickým událostem a společenským trendům, zatímco jsou ve stejných životních fázích. Za druhé, mají určitá sdílená přesvědčení a chování. Za třetí, s vědomím zkušeností a vlastností, které sdílejí se svými vrstevníky, budou zástupci jedné generace také sdílet pocit sounáležitosti s touto generací. Zároveň lidé, kteří se narodili na křižovatce generací, dočasná mezera od 3 do 5 let od podmíněné hranice mezi nimi, tvoří takzvanou „hraniční“ skupinu. Mohou mít vlastnosti své i příští generace (Howe, Strauss, 1993). Howe a Strauss vycházejí z myšlenky vztahu mezi historickými podmínkami vývoje osobnosti a sociálními charakteristikami a v tomto ohledu je jejich teorie zobecněnou konceptualizací myšlenky sociokulturního determinismu osobnosti. Přes vysokou atraktivitu tohoto přístupu je třeba věnovat pozornost skutečnosti, že jeho definice generací je realizována prostřednictvím analýzy vnější situace a že uvažovaná teorie generací neodráží ani tak momenty kontinuity a sociální reprodukce jako spíše moment shody mezi sociokulturní situací

a charakteristikami generace. Tímto způsobem je kladen zvýšený důraz na adaptivní stránku individuálního vývoje, přičemž okamžik kontinuity je zkoumána méně podrobně.

Obrázek 4.2 Ilustrace Strauss-Howeovy generační hypotézy

Období	Definující událost	Typ období	Generace, která se narodila
1929-1946	Velká hospodářská krize Druhá světová válka	Krize	Tichá generace
1946-1964	Studená válka ,Rock and roll	Vzrůst	Baby bomber
1964-1984	Epidemie AIDS válka v Afghánistánu	Probuzení	Generace X
1984-2008	Teroristické činy ,Světová hospodářská krize	Pokles	Generace Mileniálu
2008-současnost	Vývoj internetu	Krize	Generace Z

Zdroj: Vlastní zpracování.

- Generace ve smyslu příslušnosti k rodinné linii – „příbuzná generace“ nebo genealogická generace označuje různé pozice uvnitř rodiny (příklad: matka a dcera, dědeček a vnuk). V tomto modelu jsou děti a rodiče vždy zástupci různých generací, přestože věkový rozdíl může být proměnnou hodnotou. Hlavním aspektem tohoto modelu je právě rozsah příbuznosti. V genealogickém přístupu však existuje koncept generační doby, který popisuje průměrný časový interval od narození po narození potomka. Tento ukazatel se používá k hodnocení dynamiky demografických procesů a často se posuzuje v korelaci se střední délkou života. Je třeba poznamenat, že uvažování o době generace jako o časovém intervalu je při studiu procesů sociální reprodukce zásadní, neboť jde vlastně o diskrétně vymezený krok v přenosu sociálních hodnot, chování a postojů. A tento interval mezi narozením a převzetím role rodiče vlastně představuje určitou společenskou změnu. Ve vyvinutých zemích je průměrná délka rodinné generace kolem 20 let, v některých zemích dokonce dosáhla 30 let (Mean age of mothers at first childbirth, 2018). V posledních dvou stoletích se časová propast mezi generacemi postupně mění, je ovlivněna mnoha sociálními faktory, jako jsou: úroveň HDP, sociální politika, kterou vede stát, úroveň vzdělanosti obyvatelstva, úroveň medicíny. Tato interpretace je dostatečně důležitá pro pochopení principu

mezigenerační spravedlnosti, protože částečně pomáhá porozumět vztahům rodičů a dětí, kde alokace zdrojů v čase nemá silný význam. Zároveň ale reaguje a zdůvodňuje morální aspekt principu mezigenerační spravedlnosti a jeho dopad na udržitelný rozvoj.

3. Poslední význam je reprezentován generacemi, které jsou definovány na základě chronologie. A pro princip mezigenerační spravedlnosti je to nejzajímavější a nejživější význam. Chronologické generace lze rozdělit do dvou skupin, podle Jenny Thompsonové existuje mezigenerační spravedlnost synchronní a diachronní. Synchronní spravedlnost je „... spravedlnost mezi současníky, nebo mezi těmi ze současníků, kteří se plně účastní politických vazeb ve společnosti...“, zatímco „... diachronní spravedlnost představuje vztah mezi těmito současnými a budoucími občany“ (Thompson, 2013). Analogického členění se drží i Joerg Tremmel, který členění generací graduje na temporálních a intertemporálních generací (Tremmel, 2009, s. 24). Temporální generace znamená jednotlivé věkové skupiny, které dělí jeden časový úsek. To znamená, že vedle sebe žijí zástupci různých generací ve stejnou dobu. Generační obměna v tomto pojetí je založena na postupném stárnutí lidí. Jakmile každá generace vstoupí do další životní fáze (a převezme novou společenskou roli), uvede to do pohybu cyklus přeměn a určí jeho periodicitu. Podle tohoto konceptu je průměrná délka života přibližně 80 let a skládá se ze čtyř období trvajících ~20 let: dětství → mládí → průměrný věk → stáří. Ekvivalentem termínu „temporální generace“ je termín „věková skupina“, tedy dočasná generace, označuje například Dennis McKerlie (McKerlie, 2001, s. 11). Intertemporální generace je soubor všech generací, které sdílejí jeden prostor, ale nemusí se protínat v čase. Mezigenerační spravedlnost tedy znamená spravedlnost mezi současnou generací, minulými a budoucími generacemi (Tremmel, 2009, s. 25).

4.2.2 Pojem spravedlnost

Vzhledem k tomu, že pojem „mezigenerační spravedlnost“ se používá pro označení spravedlnosti v rozdělování bohatství, užítku nebo zdrojů mezi generacemi, spadá mezigenerační spravedlnost do sféry vlivu sociální spravedlnosti. Když mluvíme o mezigenerační spravedlnosti, je samozřejmě třeba ozřejmit samotný pojem „spravedlnost“.

Jde o jeden z nejdůležitějších pojmů, jimiž se řídí lidské vztahy. Spravedlnost je spolu s dobrotou nejstarším společenským ideálem. Lidé se neustále opírají o pojmy dobra a zla, spravedlnosti a nespravedlnosti. Myšlenka spravedlnosti má zásadní význam v legislativě moderní demokratické společnosti, v níž je právo chápáno jako normativní spravedlnost. Téma spravedlnosti, jedno z hlavních etických témat, je jedním z ústředních bodů výzkumu, počínaje spisy helénských filozofů.

V antických filozofických systémech zaujímal spravedlnost hlavní místo, protože myslitelé ve svých úvahách upřednostňovali lidskou osobnost a ekonomické procesy považovali za součást společných úkolů posílení politiky. Úspěch těchto ekonomických procesů závisel přímo na míře odhodlání občanů kombinovat své vlastní zájmy se zájmy a výhodami komunity. V Platónových a Aristotelových teoriích působí spravedlnost jako ctnost a základní princip uspořádání společnosti. Podle Platónova učení „spravedlnost spočívá v tom, že každý má své a plní své vlastní“ (Platón, 1993, s. 116). Dělná práce, kooperace a hierarchie jsou založeny na tom, co je v lidech na ideální duchovní úrovni, jsou předurčeny k dokonalému světu a vládnou nad světem fyzickým, dočasným", proto lze říct, že základem ekonomické struktury jsou především morální principy. Ideální společnost může být postavena pouze na principu spravedlnosti, který Platón považoval za hlavní pravidlo a zákon fyzického světa, který povzbuzuje lidi, aby se řídili lidskými pravidly. Aristoteles vnímal spravedlnost jako ústřední kategorii, podle níž by měla být společnost hodnocena: Spravedlnost, existuje určitý střed mezi přebytkem a nedostatkem, mezi větším a malým: nespravedlivý, který se dopouští nespravedlnosti, má více, a ten kdo toleruje nespravedlnost, vystaven jí, má méně. Střed mezi nimi je spravedlivý, průměr je stejný" (Tremmel, 2009, s. 173) .

Encyklopedie sociologie definuje spravedlnost jako „pojem povinnosti, který odpovídá definicím o podstatě lidských bytostí a jejich nezadatelných právech“ (Nešpor, 2017). Pojem spravedlnosti požaduje dodržování souladu mezi praktickou rolí různých jednotlivců (sociálních skupin) ve společnosti a jejich společenským postavením, mezi jejich právy a povinnostmi, mezi skutkem a odměnou, prací a odměnou, zločinem a trestem, mezi zásluhami jednotlivců a jejich společenským uznáním. Nepřiměřenost v těchto poměrech se posuzuje jako nespravedlnost. Jak je patrné z této definice, kategorie spravedlnosti je jak etická, tak právní a sociálně-politická (Meyer, 2012).

Spravedlnost jako etická kategorie je princip, který řídí chování jednotlivce vůči ostatním i vůči sobě samému. Ve vztahu k druhým lidem se spravedlnost staví proti

egoistickým sklonům člověka a odrazuje ho od ubližování druhým. Takzvané „*zlaté pravidlo morálky*“ ve své negativní formulaci „*nečiň druhým to, co by sis nepřál sám sobě*“ směřuje ke spravedlnosti a v pozitivní – „*čiň druhým to, co bys chtěl, aby oni činili tobě*“ – k milosrdenství (Kant, 1990, s. 53). Ústředním kritériem spravedlnosti jako etické kategorie je respekt k právům a důstojnosti lidí. Lze tedy říct, že spravedlnost spočívá v tom, že lidé plní své povinnosti vůči ostatním. Tyto povinnosti mohou být jak právní povahy (vyplývající ze zákona), tak morální (vyplývající z morálního požadavku respektovat lidskou důstojnost vůči druhému).

Nyní je třeba zvážit otázku mezigenerační spravedlnosti. Není třeba zdůrazňovat obtíže, které tato otázka vyvolává, jelikož je stále otevřenou otázkou, zda sociální systém jako celek, tedy konkurenční ekonomika obklopená vhodným souborem doprovodných institucí, může splňovat obě zásady spravedlnosti:

- Každý by měl mít stejná práva, pokud jde o co nejširší systém stejných základních svobod, slučitelný s podobnými systémy svobod pro ostatní.
- Sociální a ekonomické nerovnosti by měly být uspořádány tak, aby: (a) lze rozumně očekávat, že z nich budou mít prospěch všichni, a (b) přístup k pozicím a úřadům je otevřený všem (Rawls, 1995, s. 231).

Na základě toho je zřejmé, že mezigenerační teorie spravedlnosti se liší od jiných typů teorií spravedlnosti v mnoha významných ohledech. Problém ospravedlnění a smysluplného vyjasnění povinností vůči budoucím generacím je pro etickou teorii zásadní výzvou, a to jak vzhledem k závažnosti souvisejících veřejného vyšetřování a specifičnost tohoto praktického kontextu pro realizaci morálních hodnot.

4.2.3 Klíčové etické obtíže

Za prvé, teorie spravedlnosti se zabývá morálními závazky vůči lidem, kteří již nemusí být naživu, například lidé, kteří již zemřeli, nebo naopak se ještě nenarodili. Samotná skutečnost, že existuje nějaký závazek vůči neexistujícím agentům, je obtížným morálním problémem a přinejmenším na první pohled není zřejmé, že takové závazky musí existovat a musí být stejně přísné jako naše závazky vůči žijícím lidem. Na druhou stranu v živé morální zkušenosti převládá přesvědčení, že zájmy těch lidí, kteří ještě neexistují, ale jednoho dne nás nahradí, mají určitý morální význam. Zde je představa, která je spojena s filozofem H. Jonasem, a sice že vlastnictví síly, která může ohrozit něčí existenci, automaticky generuje odpovědnost za tuto existenci (Jonas, 1997, s. 43-46). Představa, že nic nedlužíme budoucím generacím, je považována za šokující a odporující morální intuici.

Za druhé, pokud připustíme, že takové závazky existují, není známo, jací lidé to budou, v jakých podmínkách budou žít, jaké preference mají, z jakých našich činů budou mít prospěch nebo ztráty. To je velmi důležité pro princip mezigenerační spravedlnosti, protože může být nutné posoudit škody způsobené jednáním současných generací ve vztahu k následujícím. Práva budoucích generací nelze porušovat, protože nelze identifikovat způsobenou škodu. Škoda se odhaduje při porovnávání postavení jednotlivce „před určitou akcí“ a „po“ určité akci. A budoucí generace nemají „až“ do okamžiku jejich vzniku. Filozof Derek Parfit se k tomu vyjádřil s tím, že existuje nejistota vlastností těch příštích generací, vůči nimž mají stávající generace nějaké morální závazky (Parfit, 1986, s. 37).

Za třetí, vlastnosti budoucích generací jsou nejen nejisté, ale podléhají změnám pod vlivem činů dnešních generací. Příkladem takových akcí je možnost provádět demografickou politiku a kontrolovat počet potomků, zavádět určité instituce ovlivňující budoucí alokaci zdrojů a pobídek atd.

Za čtvrté, vzdálenost v čase různých generací znemožňuje uplatňovat standardní kritéria – i když je teoreticky možné, aby jedna generace kompenzovala blaho druhé, obvykle to není možné (pokud to nejsou překrývající se generace). I přes zjevnou účinnost může být z etického hlediska nespravedlivé požadovat od jedné generace velké oběti, ať už kvůli značně velkým výhodám následných.

Konečně na rozdíl od případu současného soužití neexistuje žádná možnost ovlivnit rozhodnutí jiných generací. Minulé generace se již rozhodly, a i když je příští generace budou považovat za nespravedlivé nebo neefektivní, budou se muset přizpůsobit.

Pokud jde o aktuální situaci, moderní člověk se nevzdává využívání zdrojů, které mohou lidé budoucnosti potřebovat, stejně jako neodmítá pokusy ovlivnit ty jevy, které tvoří základ existence lidstva v každém okamžiku historie. Z toho vyplývá, že současná generace akutně potřebuje transparentní a zjevná pravidla, která by jí umožňovala korelovat své vlastní zájmy a zájmy svých nástupců v různých oblastech lidské činnosti. Tato pravidla by zase měla vycházet z etické metodiky, která by vytvářela značné šance na jejich všeobecné schválení v rámci široké veřejné diskuse.

Již tyto důvody jsou dostatečné k tomu, abychom uznali, že standardní soubor kritérií sociální spravedlnosti a ekonomické efektivnosti není dostatečný pro zkoumání rozdělení zdrojů mezi lidmi žijícími v různých dobách. V oblasti sociální spravedlnosti v tuto chvíli existuje několik přístupů, které interpretují mezigenerační spravedlnost.

4.2.4 Klíčové přístupy k mezigenerační spravedlnosti

Obvykle není možné vztahovat určité teorie přímo k zájmům určité skupiny nebo generace: při celkovém pohledu se zdá, že všechny generace jsou si ve svých právech rovny a kritika teorií spravedlnosti je z velké části zaměřena na to, aby se zabránilo zneužívání práv některou z generací. Hledání nejlepší metodologie i formulace konkrétních praktických pravidel představují pro etické myšlení výzvu. Hlavním přístupem byla a přes veškerou kritiku zůstává ta či ona verze utilitarismu.

Pro představitele utilitaristické etiky a ekonomie blahobytu je otázka, zda máme nějaké povinnosti vůči svým nástupcům, zodpovězena kladně. Hodnota uspokojení preferencí neboli užitek, jak se nazývá, nezávisí na tom, kdy osoba uspokojující preference žije: dnes, za několik desetiletí nebo za několik set let. Výpočet souhrnného nebo průměrného užitku by měl být časově neutrální. Tato myšlenka je ve své původní podobě obsažena ve slavném tvrzení G. Sidgwicka, že „časový okamžik, v němž člověk existuje, nemůže ovlivnit hodnotu jeho štěstí z univerzálního hlediska a že zájmy následujících generací musí utilitaristu zajímat stejně jako zájmy jeho současníků“ (Sidgwick, 1981). Pro první pokusy ekonomů o analýzu mezigeneračních vztahů byla charakteristická jednodušší verze, kdy se blahobyť každé generace hodnotí stejně.

Ale tato metodologie také obsahuje řadu nejasností, z nichž nejdůležitější je, že utilitaristické předpoklady vedou ke zcela nepřiměřenému obětování současné generace ve prospěch generací budoucích.

Vzhledem k neomezenému počtu lidských bytostí, které tvoří po sobě jdoucí generace, je snadné považovat blaho aktuálně žijících členů lidstva za ospravedlnitelnou oběť ve prospěch vyššího užitku v čase. Například v modelu ekonoma T. Koopmanse, který předpokládá, že pouze jedna z generací, které následují po sobě, může provádět investice, jež zvyšují bohatství potomků, se optimální míra úspor blíží 100 % národního důchodu. Pouze skutečnost, že v souladu s pravidlem klesajícího mezního užitku se hodnota spotřeby zbývajících 2–3 % této nešťastné generace dramaticky zvyšuje, brání utilitaristické sociální etice v požadavku, aby bylo obětováno vše. Ale i v realističtějším modelu C. Arrowa, který předpokládá, že investice, které zlepší situaci budoucích generací, jsou kdykoli k dispozici, je míra ospravedlnitelných úspor stále intuitivně nepřijatelná na úrovni 2/3 nebo více. Perspektiva nezměrného počtu budoucích generací zároveň vyžaduje, aby každá generace v řadě udržovala tuto nepřijatelnou úroveň úspor. To znamená, že spotřeba nad rámec životního minima je morálně zakázána vůbec (Portney, Weyant, 2013).

Postupem času byly požadavky zmírněny a blahobyť potomků byl interpretován pomocí diskontního faktoru. A výše uvedené problémy se do značné míry řeší zavedením pravidel diskontování (nebo proporcionálního diskontování) morálního významu budoucích událostí. Nadměrným obětím se lze vyhnout pouze tehdy, pokud se při dnešním rozhodování nepřikládá stejná váha ztrátám současnosti a ztrátám budoucnosti – pokud by například lidský život zachráněný dnes byl považován za cennější než život zachráněný za deset let a ten zase za cennější než život zachráněný za sto let, nebo pokud se odhaduje, že dnešní ekonomické ztráty způsobené pokusy o zakonzervování ropných a plynových polí jsou vyšší než podobné budoucí ztráty, které by vznikly vyčerpáním těchto zdrojů. Pokud lze takový přístup morálně ospravedlnit, zůstane metodologie přínosů a nákladů, která je smyslem existence ekonomie blahobytu, oprávněná pro ta rozhodnutí, jejichž dopady se projeví v dlouhodobé historické perspektivě. Hodnocení konkrétních praktických opatření však bude záviset na tom, jaké diskontní indexy (nebo koeficienty) budou používat místní a globální rozhodovací centra. Z toho vyplývá, že čím vzdálenější jsou další generace v čase, tím méně se současné generace zajímají o svou existenci (Gosseries, Meyer, 2009).

Podle komunitárních teorií spravedlnosti existují komunity, v nichž mají jednotlivci buď přísný pocit sounáležitosti s komunitou a péči o ni (v silné verzi), nebo zájmy, které přesahují jejich život (ve slabé verzi): posmrtná pověst, touha dokončit projekty, které nebyly dokončeny během života atd. Jádrem komunitarismu je tvrzení, že zájmy jednotlivce úzce souvisejí s jeho rolí ve společnosti a s hodnotami, které jsou pro tuto společnost důležité

a sdílené. Klíčovými pojmy komunitární koncepce jsou „kontinuita“ či „nástupnictví“: „K tomu, aby se člověk vyvinul v autonomního činitele, si musí uvědomit svou podstatu coby druhotné osoby [second person]: jeho sklony, myšlenky a názory jsou formovány jeho rodinou, komunitou a kulturou“ (Thompson, 2013). Komunitarismus tak na jedné straně ospravedlňuje existenci morálních závazků vůči budoucím generacím a na druhé straně vytváření a udržování institucí, které pomáhají tyto závazky a zájmy realizovat.

Libertariánské pojetí se na rozdíl od komunitárního více zaměřuje na zájmy a spravedlnost ve vztahu k jednotlivci. Stručně řečeno, libertariánské názory vycházejí ze dvou základních rysů: na jedné straně je to definice a silná ochrana vlastnického práva; na druhé straně je to zvláštní způsob, jakým se přistupuje k tématu vlastnictví vnějších zdrojů – na rozdíl od vnitřních zdrojů, které jsou součástí vlastnického práva. Libertariánský pohled na mezigenerační spravedlnost je založen na aplikaci Lockových principů z mezigenerační perspektivy (Vallentyne, Steiner, 2009). Jádrem této úvahy je Lockova věta: „Počáteční přivlastnění může být zákonné alespoň tam, kde je dost a tolik dobra, kolik zůstane pro ostatní“ (Locke, 2012). Tremmel Jörg Chet toto tvrzení v kontextu mezigeneračních vztahů interpretuje třemi způsoby (Tremmel, 2009, s. 213).

1. První možný výklad je, že každá generace by měla následující generaci zanechat alespoň tolik (nebo ekvivalentní množství), kolik si první generace původně přivlastnila. Tento výklad zohledňuje přirozené změny zdrojů v průběhu času. Nejasnost této formulace spočívá v otázce povinnosti současné generace vyrovnat rozdíl vzniklý v důsledku přírodních událostí. Vezměme si jako příklad jakoukoli přírodní katastrofu, s jejímiž následky se musí vypořádat současná generace.
2. Proto se zdá správnější následující alternativní formulace: každá generace by měla zanechat následující generaci alespoň tolik, kolik by si mohla přivlastnit, kdyby žádná předchozí generace neexistovala. Uvážíme-li hypotetickou situaci, kdy některá z předchozích generací – a tentokrát ne přírodní katastrofy – způsobila bez jakéhokoli kompenzačního technologického zlepšení škody na stavu vnějších zdrojů ve srovnání s tím, jaký by byl, kdyby zůstal výhradně výsledkem přírodních příčin. Současná generace je tedy povinna nést náklady na kompenzaci poškození způsobeného předchozími generacemi, za které není nijak odpovědná, nebo alespoň ne více než generace následující, v jejíž prospěch se snaží své závazky plnit.

3. Je však možné Lockovu výhradu dále přeformulovat: každá generace by měla zanechat následující generaci alespoň tolik, kolik by si mohla přivlastnit, kdyby současná generace nepřispěla svým jednáním k čistému zlepšení, nebo zhoršení toho, co by jinak zdědila generace následující. Tato třetí interpretace bere v úvahu nejen přirozená zlepšení, nebo zhoršení, ke kterým došlo od původního časového období. Zahrnuje také nahromaděný produkt fyzické a intelektuální činnosti generací, které předcházely té současné.

Abychom to shrnuli, Lockové požadavky – nezhoršovat využívání zdrojů pro všechny ostatní a zajistit rovné příležitosti při narození, se v dynamice mění na požadavek poskytnout každé generaci výchozí podmínky, které nebudou horší než podmínky všech minulých a budoucích generací. Z tohoto pohledu se přerozdělování a hromadění zdrojů jeví jako morálně neospravedlnitelné, pokud první generace spotřebovávají méně a hromadí kapitál pro další generace.

Otázky mezigenerační spravedlnosti se často posuzují pomocí kategoriálního aparátu teorie spravedlnosti J. Rawlse (Rawls, 1995). John Rawls se ve svém slavném díle „Teorie spravedlnosti“ drží etického kontraktualismu, což je termín ve filozofii, který odkazuje na rodinu politických teorií v tradici společenské smlouvy. Cílem kontraktualismu je najít autentické praktické vyjádření pojmů jako „úcta k druhému“, „nestrannost“, „poctivost“. Mezigenerační aplikace Rawlsovy teorie rozšiřuje závoj nevědomosti do intertemporálního kontextu. Volba v „původní pozici“ předpokládá, že jedinci netuší, ke které generaci patří, v jakém časovém okamžiku skončí svůj život a jak budou časové okamžiky s tou či onou zásobou zdrojů rozděleny ve vztahu k následujícím generacím. To znamená, že na základě čistě racionálních a sobeckých úvah budou muset lidé přinejmenším zajistit možnost existence pro budoucí generace. Budou se také snažit vyhnout se rozhodnutím, která by mohla poškodit budoucí generace, protože sami mohou patřit k těm samým generacím. Rawls poukazuje na existenci asymetrických vztahů mezi generacemi, kdy předchozí generace dělá něco pro tu, která ji dědí, aniž by za to od ní cokoli dostala, jako na přirozenou skutečnost a poznamenává, že jelikož tuto situaci nelze v zásadě změnit, nelze v tomto případě nastolit otázku spravedlnosti. „Asymetrie vztahů“ však neznamená, že lidé mají právo žít na úkor budoucích generací: „Lidé různých generací mají vůči sobě navzájem odpovědnost a povinnosti stejně jako současníci. Současná generace nemůže jednat, jak se jí zlíbí, ale je vázána zásadami, které by mohly být zvoleny jako „výchozí bod“ pro úpravu vztahů spravedlnosti mezi lidmi v různých časových okamžicích“ (Rawls, 1995).

4.3 Propojení mezigenerační spravedlnosti a udržitelného rozvoje

Jak bylo uvedeno výše, udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který zajišťuje široce chápanou kvalitu života této generace a zachovává budoucím generacím možnost zvolit si preferované uspořádání života. Samotný koncept udržitelného rozvoje je tedy neoddělitelný od principu mezigenerační spravedlnosti. Podle této koncepce současná generace svými dnešními rozhodnutími nejen ovlivňuje současnou situaci, ale také určuje „stupně svobody“ pro budoucí generace, aby si zvolily svou vlastní cestu rozvoje. To znamená, že realizace mezigenerační spravedlnosti vyžaduje, aby současná generace převzala určité etické a normativní závazky související se spravedlivým rozdělením hmotných statků mezi generace. Dnes již klasická formulace tzv. komise Brundtlandové zní: „udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který uspokojuje potřeby současnosti, aniž by ohrožoval schopnost budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby“ (Naše společná budoucnost, 1991).

V praxi mezigenerační spravedlnost znamená takové využívání zdrojů, aby budoucí generace měly k dispozici tolik zdrojů jako ta současná. Důvody pro to, aby se otázka budoucích generací stala bolestivým bodem společenské praxe v rámci udržitelného rozvoje, jsou poměrně jednoduché. Kdysi byla apelace na zájmy budoucích generací buď pouhou politickou rétorikou, nebo součástí ideologie radikálních hnutí za sociální transformaci zaměřených na budování „lepší budoucnosti“. Rozdíl mezi zájmy budoucích generací a potřebami a požadavky současných lidí mimo tento radikálně-transformační postoj byl minimální. Dnešní situace je zásadně odlišná. Horizont důsledků těch činností, které nejsou zaměřeny na vědomé utváření společnosti budoucnosti, tj. horizont důsledků současných ekonomických postupů, vojenských příprav a vědeckého výzkumu, se rozšířil do nejbzdálenějších časových bodů. Na rozdíl od poloviny 20. století se tato okolnost netýká pouze otázky přežití lidstva v případě globální jaderné války. Kvantitativní a kvalitativní vlastnosti moderních technologií představují řadu výzev, za které mohou budoucí generace následně svým předchůdcům uložit morální odpovědnost.

Jinými slovy: udržitelnost socioekonomického systému vyžaduje na jedné straně schopnost globálně zobecnit jeho vzorce výroby a spotřeby, zejména pokud jde o kritérium aktuálního a celkového uspokojování ekonomických, sociálních, environmentálních a antropologických potřeb.

Pokud tato podmínka (chápaná jako dynamicky se měnící preference) není splněna, tj. systém je založen na důsledném zvýhodňování jedněch a diskriminaci mnoha jiných, nebo na dlouhodobě nemožném nadměrném využívání základních (tj. nenahraditelných) zdrojů, pak takový systém nelze nazvat udržitelným rozvojem.

5 Vlastní práce

V praktické části práce byl proveden kvantitativní vlastní výzkum povědomí občanů České republiky o výše popsaném principu mezigenerační spravedlnosti a konceptu udržitelného rozvoje. Praktická část práce je vystavěna na základě metod kvantitativního dotazníkového šetření, syntézy, analýzy a komparace zjištěných poznatků.

Na základě praktické části práce lze posoudit, do jaké míry princip mezigenerační spravedlnosti ovlivňuje udržitelný rozvoj ve vztahu k budoucím generacím, které ještě neexistují. A to prostřednictvím analýzy překrývající se generace, tj. generace, které sdílejí stejný časový prostor. Ve práci snaží vlastním výzkumem zjistit, do jaké míry se koncept udržitelného rozvoje vyvinul ve společnosti v průběhu 20 let v České republice a jak občané České republiky vnímají mezigenerační spravedlnost.

5.1 Vlastní výzkum – dotazníkové šetření

Pro vlastní výzkum byla použita kvantitativní metoda dotazníkového šetření. Dotazník je jednou z často používaných metod sběru dat a poskytuje určitou míru anonymity a vysoké procento kvality informací. Dotazníkové šetření je jako metoda výzkumu poměrně levné a časově nenáročné. V dotazníkovém šetření by měl být definován účel a hypotézy výzkumu, tj. tvrzení, která budou výsledky práce vyvrácena nebo potvrzena.

5.2 Plánování dotazníkového šetření

Cílem tohoto dotazníkového šetření a celé bakalářské studie bylo formulován následovně uplatňování principu mezigenerační spravedlnosti v udržitelném rozvoji v časovém rozpětí 20 let. Na základě tohoto cíle byla formulována výzkumná hypotéza:

VH₁: Starší a mladší generace mají odlišné přístupy k udržitelnému rozvoji.

VH₀: Starší i mladší generace mají stejný přístup k udržitelnému rozvoji.

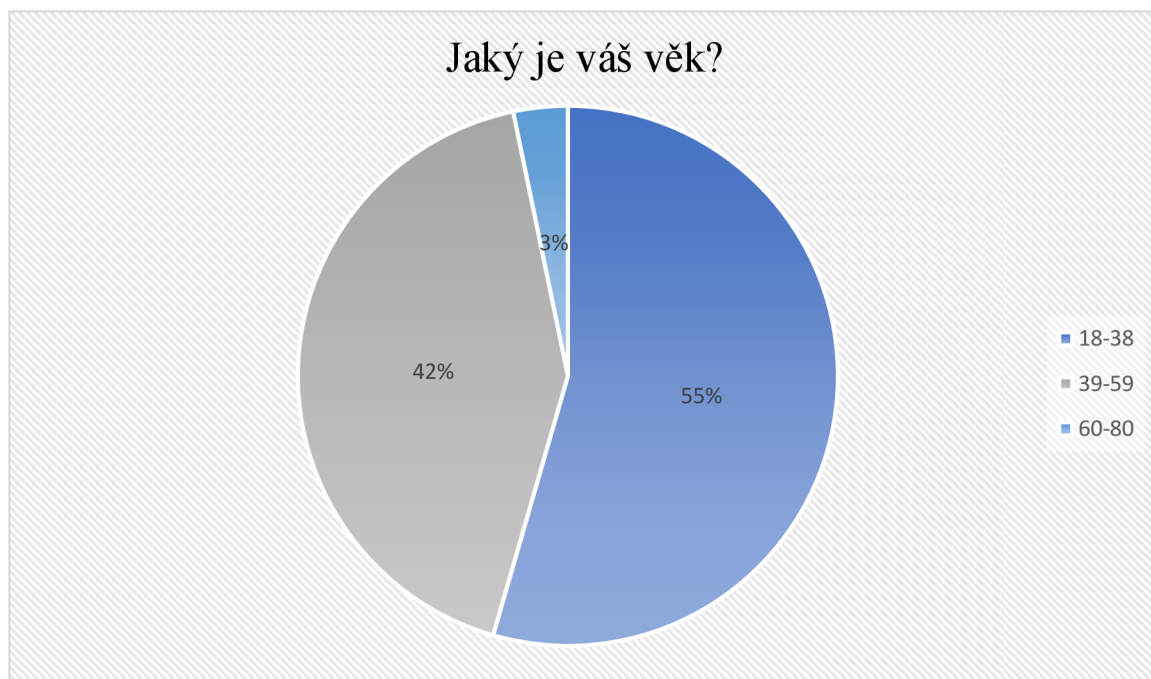
Výzkumný plán zahrnoval celkem 15 otázek. 2 otázky sloužily ke klasifikaci respondenta, zatímco zbývajících 13 otázek se týkalo konceptu udržitelného rozvoje a mezigenerační spravedlnosti. Jako základ, pro které byly vzaty některé ze 17 cílů udržitelného rozvoje a koncepce mezigenerační spravedlnosti.

5.3 Výsledky šetření

Při dotazníkovém šetření vyplnilo dotazník celkem 123 respondentů, dotazník byl vyplněn každým respondentem zvlášť. Dotazníkové šetření bylo provedeno elektronicky v prostoru sociální sítě Facebook a Instagram. Forma elektronického dotazníkového šetření tak respondentům nabídla anonymitu a pohodlí při vyplňování. Otázky v dotazníku byly rozděleny do 3. okruhy: ekonomické, environmentální a sociální.

Nejprve zde jsou interpretovány odpovědi vztahující se k zařazení respondentů a poté otázky související se zkoumaným tématem.

Graf 1: Věkové rozložení respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

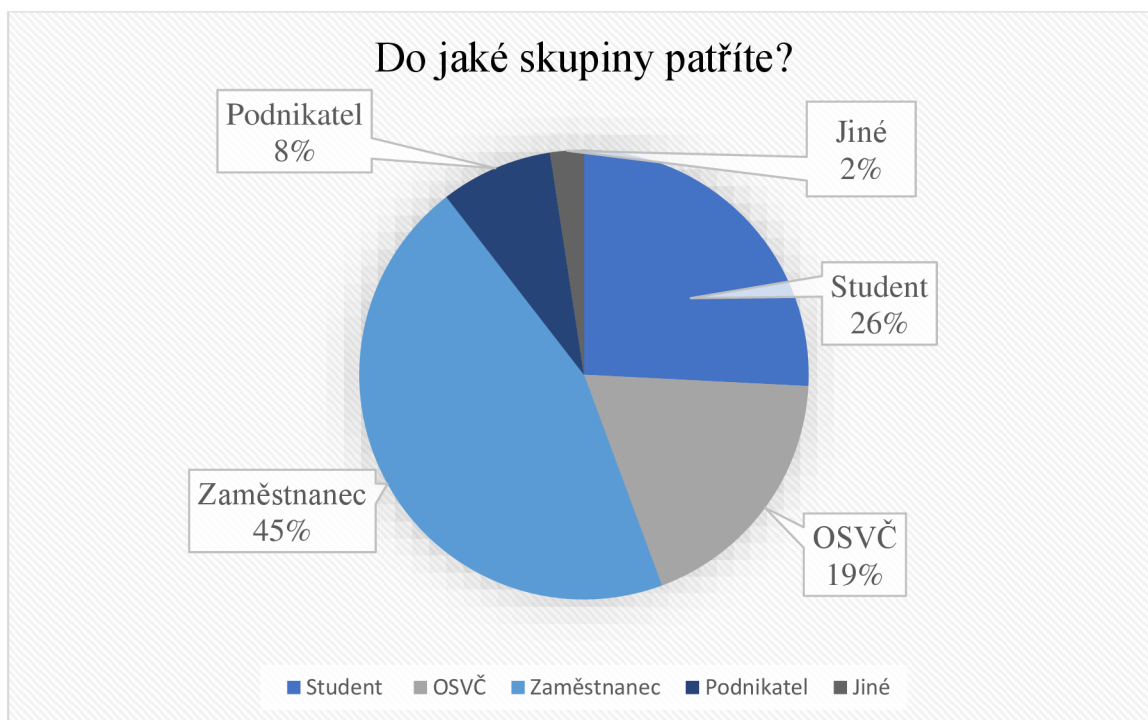
Vzhledem k tomu, že délka jedné generace je 20 let, byly údaje z dotazníku zpracovány na základě tohoto časového rozpětí.

V celkovém počtu 123 respondentů výzkumu se zúčastnilo 67 respondentů ve věkovém rozmezí 18 až 25 let a vytvořili podíl 54,5 % na celkovém objemu respondentů. Druhou věkovou kategorií, už byla kategorie 38 až 59 let, která obsáhla se 52 respondenty 42,4 % celkového vzorku. Věkové kategorie 60 až 80 let dosáhla jen nad 3 % celkového objemu respondentů, a je to 4 osoby. Nejméně je zastoupena kategorie osob ve věku 60-80

let. Důvodem tohoto faktoru může být omezené používání sociálních sítí v této věkové skupině.

Jelikož cílem studie je analyzovat vliv mezigenerační rovnosti na udržitelný rozvoj v období 20 let, budou údaje z dotazníku věkové skupiny 18-38 let porovnány s údaji věkové skupiny 39-50 let. Dále budou označovány jako: věkové skupiny 18-38 let – „věková skupina 1“ a věkové skupiny 39-50 let – „věková skupina 2“.

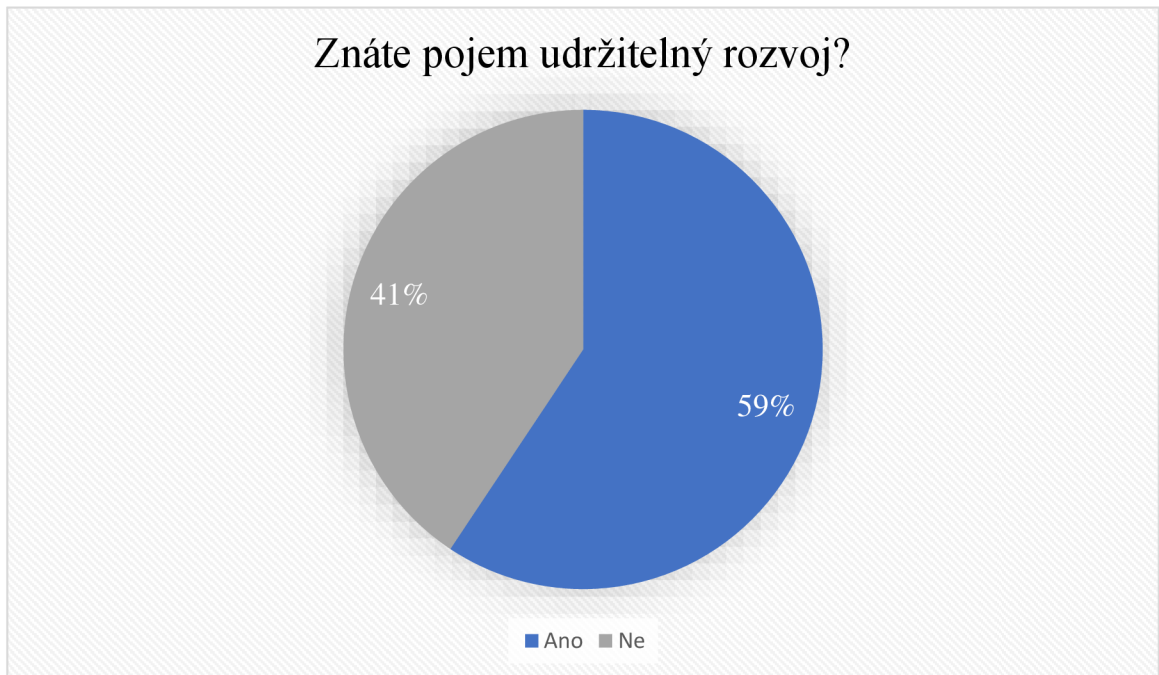
Graf 2: Pozice respondentů na trhu práce

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

V této zařazující otázce měli respondenti vybrat svou náležitost k vyjmenovaným skupinám. Nejvíce respondentů (45,16 %) tvořili zaměstnanci, kterých se na výzkumu účastnilo 56. Další skupinu tvořili studenti, kterých se zúčastnilo 32, což vychází na 25,81 %. V rámci kategorií OSVČ se výzkumu zúčastnily 22 osoby, tedy 18,55 % z celkového počtu respondentů. Průzkumu se zúčastnilo 10 podnikatelů, v přepočtu 8,06 % z celkového počtu. A odpověď "jiné" zvolili tři lidé (2,42 %).

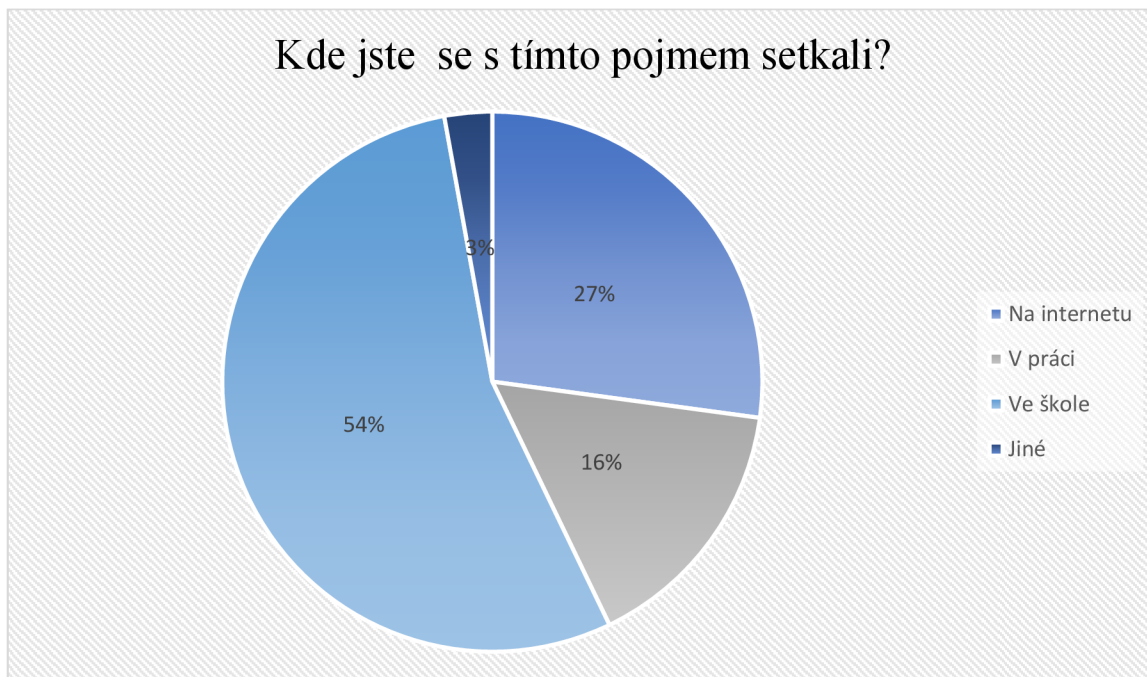
Graf 3: Obeznamenost respondentů s pojmem udržitelný rozvoj

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

První otázka týkající se samotného tématu výzkumu se snažila obecně zjistit obeznamenost respondentů s termínem udržitelný rozvoj. Pojem udržitelný rozvoj zná 70 respondentů, což je více než polovina účastníků (59 %). Nicméně 49 lidí (41 %) tento pojem nezná a procentuální rozdíl není významný. Na grafu 4 je znázorněna úroveň povědomí o tomto pojmu ve dvou věkových skupinách.

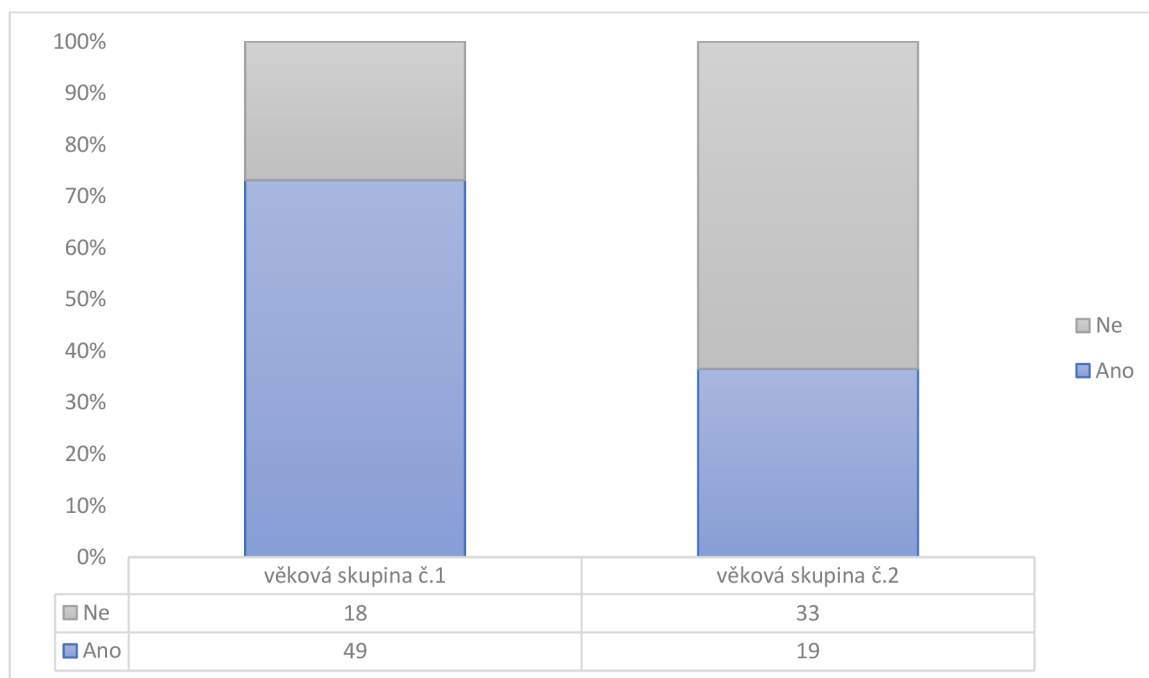
Graf 4: Místo, kde se respondenti s pojmem udržitelný rozvoj setkali.

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

Cílem této otázky bylo zjistit, kde se respondenti seznámili s pojmem udržitelný rozvoj. Více než polovina respondentů, celkem 38, se s tímto konceptem seznámila ve škole. Jako druhý nejčastěji používaný zdroj informací o udržitelnosti respondenti zvolili internet. Celkem 11 (16 %) respondentů se tento termín v práci dozvědělo. Zbývajících 3 % respondentů uvedlo jinou možnost .

Graf 5: Vztah mezi neznalostí pojmu udržitelný rozvoj a věkem (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

Na základě získaných údajů lze konstatovat, že více než polovina respondentů, konkrétně 49 (73,1 %) osob ve věkové skupině 18 až 38 let, pojem udržitelný rozvoj zná. Ve starší věkové skupině odpovědělo kladně pouze 19 respondentů (36,5 %).

Tento procentuální rozdíl v informovanosti může být způsoben tím, že mladší generace má lepší přístup k informacím, protože aktivněji využívá sociální média a internet. Z grafu 4 je také zřejmé, že převážná většina respondentů byla s tématem udržitelného rozvoje seznámena ve škole.

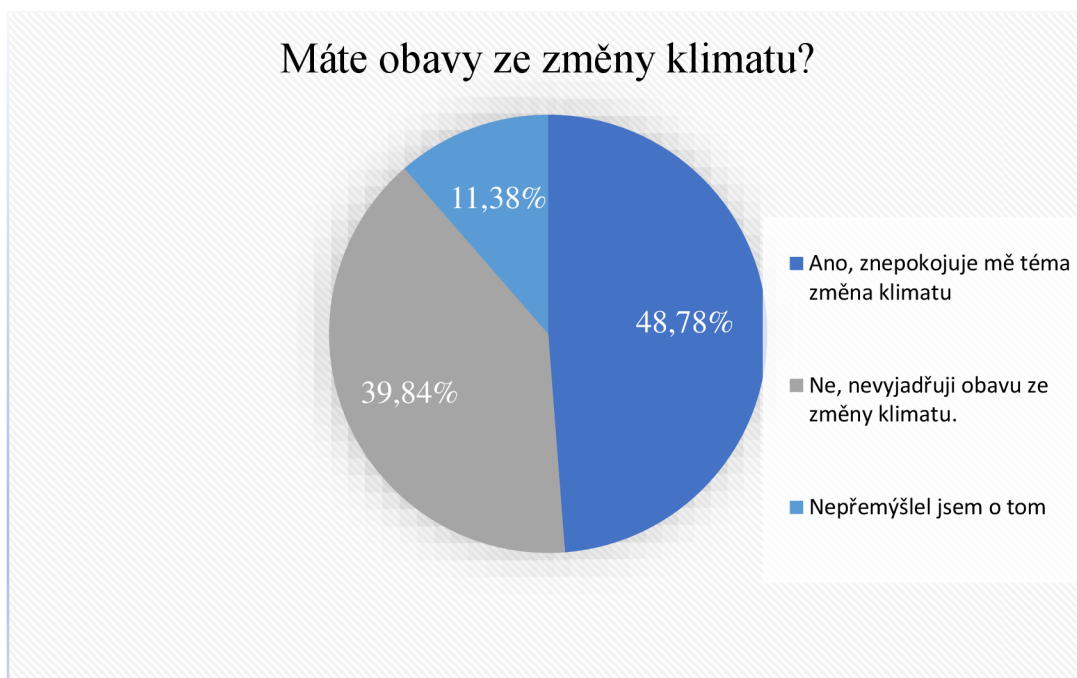
Graf 6: Důležitost tématu životního prostředí

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

Tento ukazatel je poměrně pozitivní, pro 107 respondentů je téma ekologie důležité. Pouze 12 lidí, tedy 10 %, odpovědělo záporně. Ve věkové skupině 18 až 38 let odpovědělo na tuto otázku záporně 7 osob. Ve věkové skupině 39 až 59 není téma ekologie důležité pro 5 lidí.

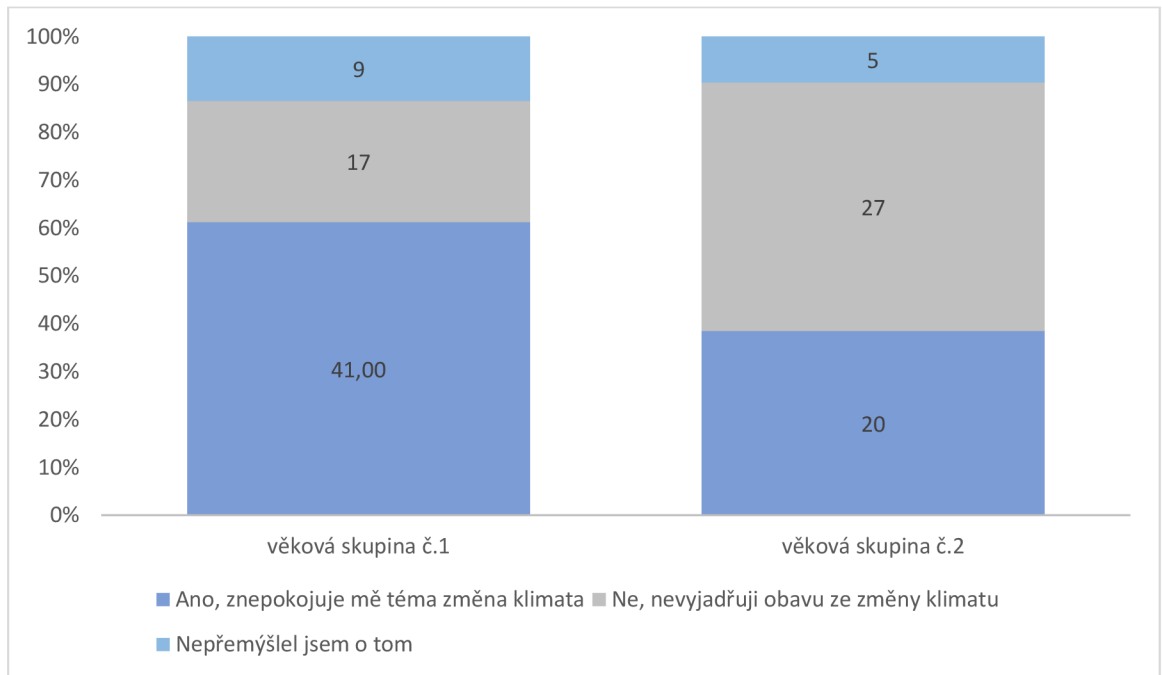
Graf 7: Vztah ke klimatickým změnám

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření

Graf 6 ukazuje, jak se respondenti vztahují k problematice změny klimatu. Více lidí vyjádřilo obavy ze změny klimatu, konkrétně 59 respondentů (48,78 %). Celkem 47 lidí (38,84 %) nemá obavy ze změny klimatu. Zbýlých 13 respondentů (11,38 %) v dotazníkovém šetření uvedlo, že o tomto tématu příliš nepřemýšleli.

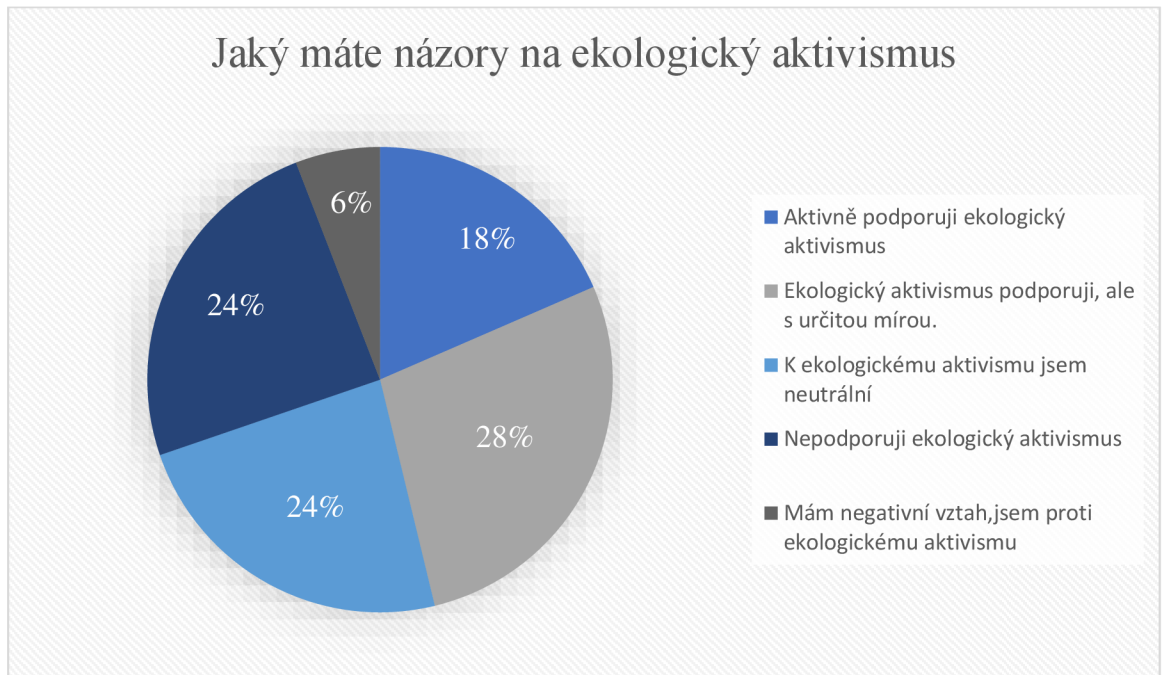
Graf 8: Vztah mezi mírou znepokojení nad klimatickou situací a věkem

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

Graf 7 ukazuje procentní podíly v těchto dvou věkových skupinách. Ve věkové skupině č.1 vyjádřilo obavy ze změny klimatu 42 respondentů (61 %), 17 osob (25 %) nemělo obavy ze změny klimatu a zbývajících 13 % o tomto tématu neuvažovalo. Ve skupině č.2 odpovědělo 20 % respondentů kladně, 51 % záporně a 9 % se nad touto otázkou nezamyslelo.

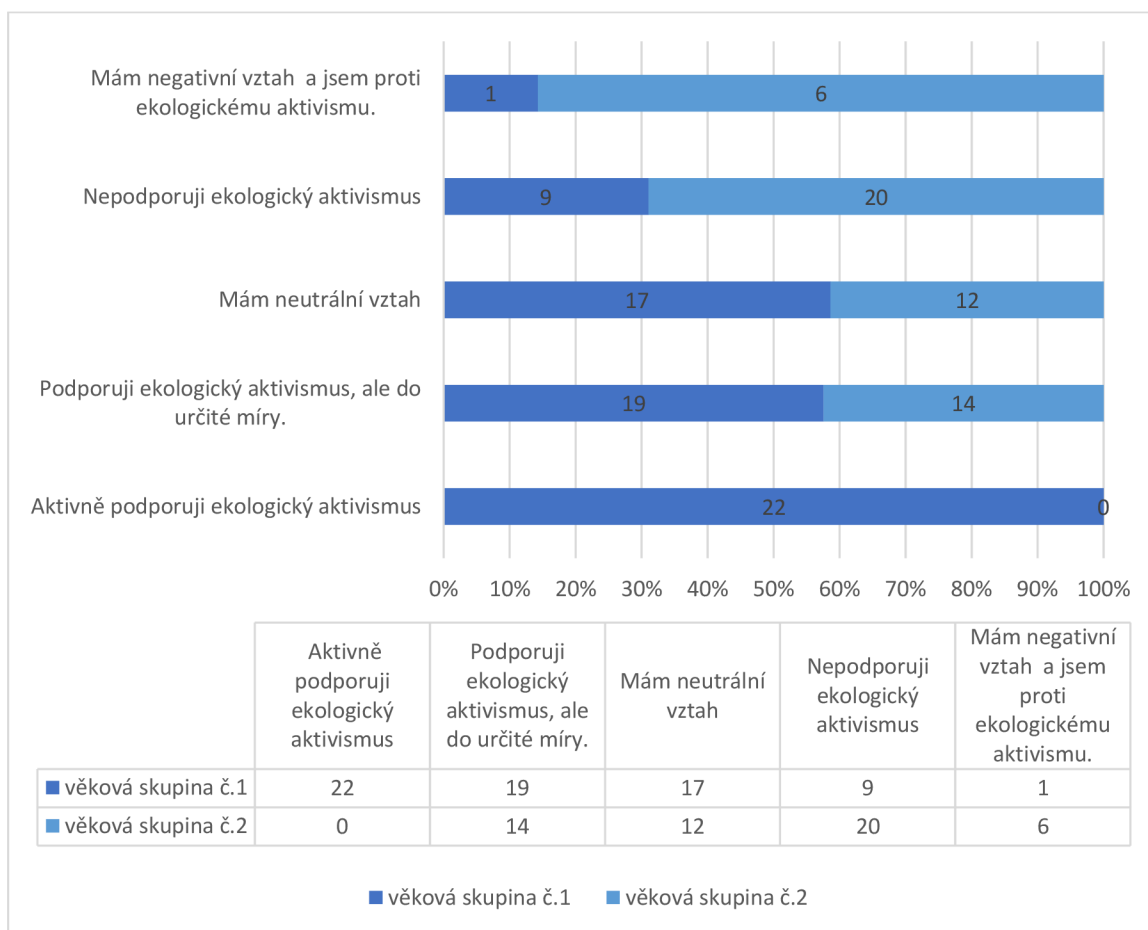
Graf 9: Názor na ekologický aktivismus

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

Další otázka se týkala názorů respondentů na ekologický aktivismus. Aktivní podporu ekologického aktivismu projevuje 22 osob, což představuje 18 % všech respondentů. Dalších 24 %, konkrétně 33 osob, podporuje ekologický aktivismus, ale ne tak aktivně a umírněně. Většina účastníků šetření, 28 osob (26 %), má k tématu ekologického aktivismu neutrální vztah. Přibližně stejný podíl 24 %, tj. 29 osob, tvoří podíl respondentů, kteří nepodporují ekologický aktivismus. Poslední skupina, kterou tvoří 7 lidí (6 %), má k ekologickému aktivismu negativní postoj a je proti němu.

Graf 10: Vztah mezi věkem a vztahem k ekologickému aktivismu

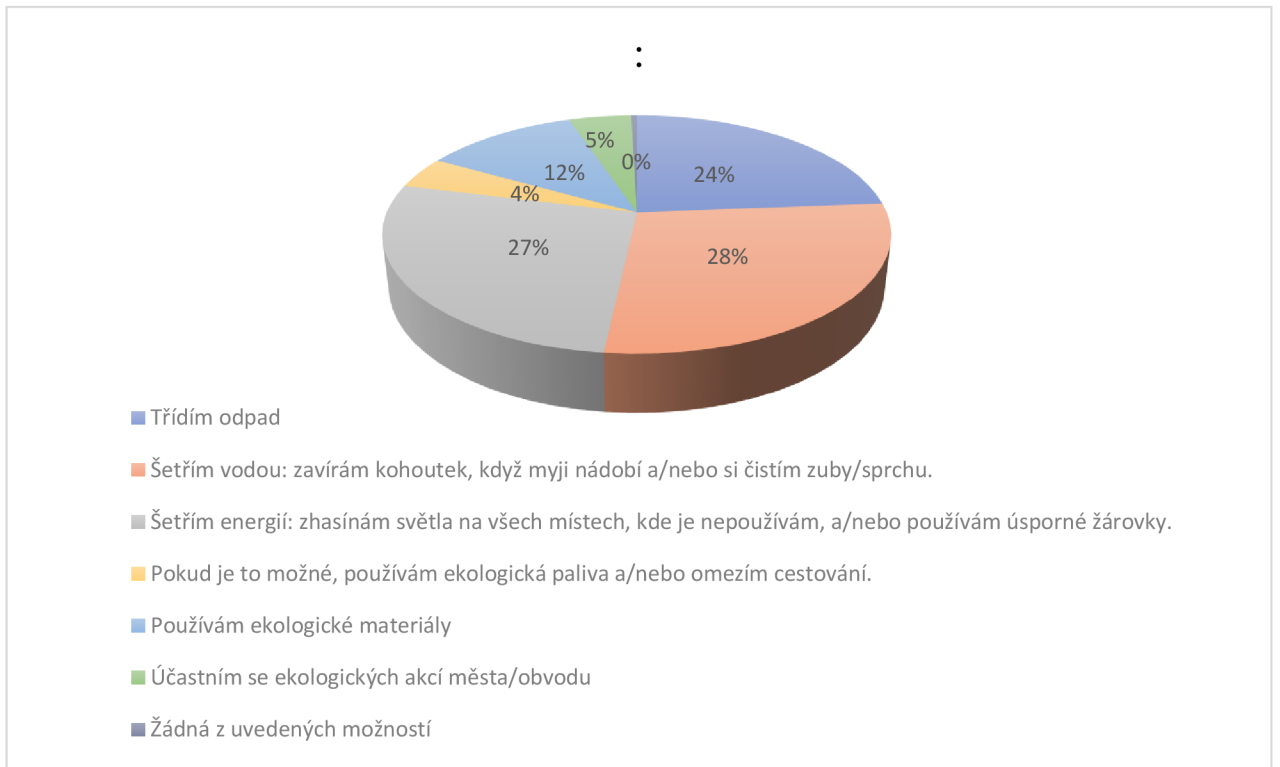
Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

V otázce týkající se ekologického aktivismu je rozdíl ve vnímání obou generací již výraznější. Jak je patrné z grafu 9, výsledky pro dvě věkové skupiny jsou téměř protisměrné.

Ve věkové skupině č.1 z 67 respondentů 32,8 % lidí aktivně podporuje ekologický aktivismus, 28,3 % ho do určité míry podporuje, přibližně 25,3 % má neutrální postoj a celkem 14,8 % má k ekologickému aktivismu negativní názor. Věkovou skupinu č.2 tvoří 52 respondentů, z nichž 0 % aktivně podporuje ekologický aktivismus, 26,9 % jej mírně podporuje, 23 % k němu má neutrální postoj, 38,4 % má negativní postoj a 11,5 % má silně negativní vztah. Tento rozdíl může být částečně způsoben nedávnými agresivními akcemi ekologických aktivistů.²

² Během podzimu 2022 několik skupin ekologických aktivistů poničilo různá muzea a veřejné kulturní prostory po celém světě. Příklad: v listopadu skupina aktivistů polila mastnou tekutinou jeden z obrazů Augusta Klíma v Rakousku.

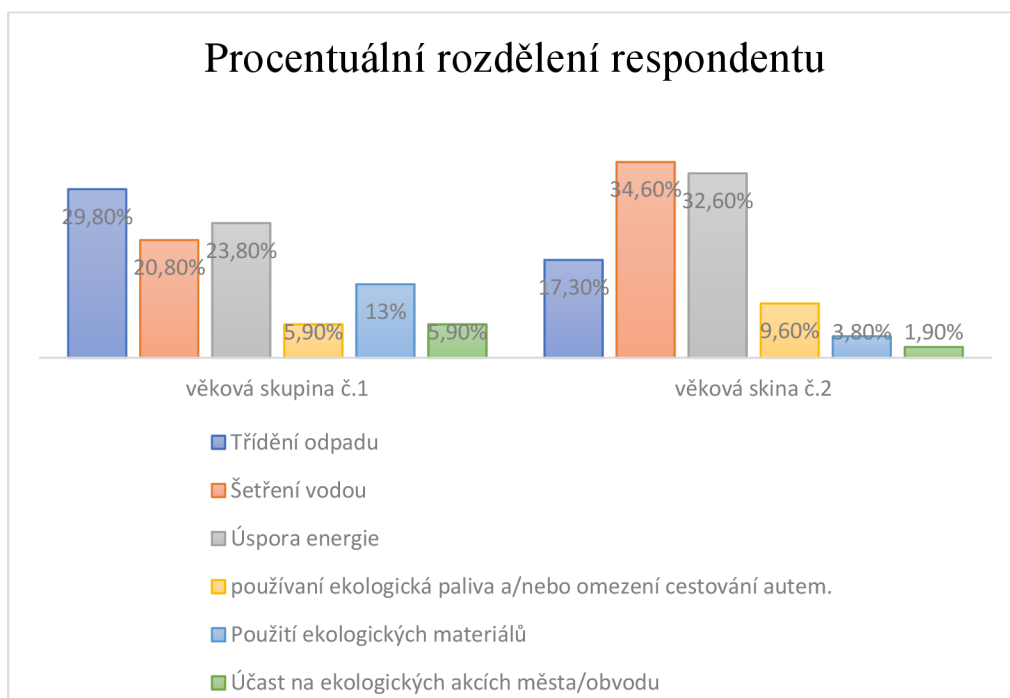
Graf 11: Opatření na ochranu přírody

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

Z výsledků 10 grafů vyplývá, že tři hlavní opatření na ochranu životního prostředí mezi respondenty jsou: třídění odpadu, což je možnost, kterou zvolilo 24 % respondentů, úspora energie, kterou zvolilo 33 účastníků (27 %), a 28 % účastníků šetření si zvolilo variantu úspora vody. Odpověď "používání ekologických materiálů" obdržela 12 % odpovědí. Pouze 6 respondentů zvolilo možnost "účast na různých ekologických akcích". Nejméně vybranou možností, se 4 % odevzdaných hlasů, bylo využívání alternativních paliv.

Graf 12: Procentuální podíl skupin

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

U starší skupiny byly nejčastěji volenými možnostmi úspora energie a úspora vody – celkem 67 % odpovědí. Lze předpokládat, že tyto metody jsou oblíbené díky své relativně snadné implementaci. Poměrně hodně lidí, celkem 7 osob, se také rozhodlo třídění odpadů. Nejméně častou odpovědí pro tuto věkovou skupinu je účast na ekologických akcích. Hlavním důvodem tohoto nízkého počtu může být nedostatek volného času pro účast na těchto akcích.

V mladší skupině je nejpreferovanějším způsobem ochrany životního prostředí třídění odpadů, pro tuto odpověď hlasovalo 20 respondentů, tj. 28,9 %. Velký podíl odpovědí této skupiny představovaly také úspory energie a vody, dohromady 44,6 %. Trend používání ekologických materiálů je nyní mezi mladou generací velmi silný, pro tuto možnost se vyslovilo 13 % dotázaných. Zbývající dvě varianty mezi mladší generací mají stejné procentuální zastoupení.

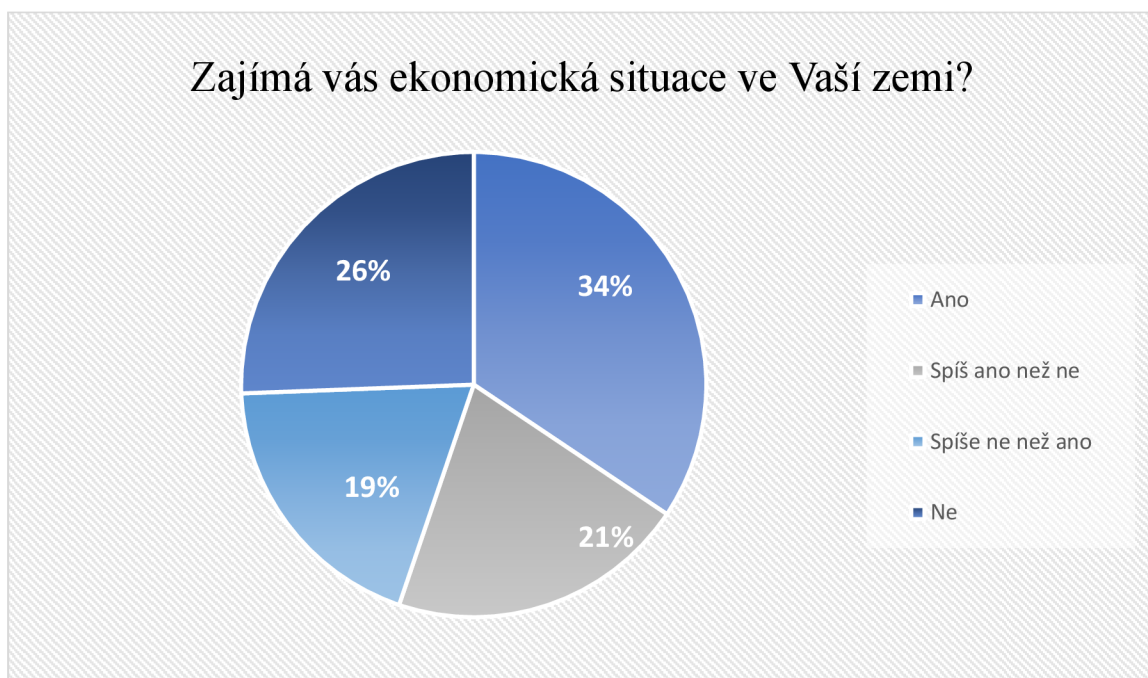
Graf 13: Postoje respondentů k zodpovědné spotřebě

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

Tato otázka odhaluje postoje respondentů k odpovědné spotřebě. Z výsledků vyplývá, že pouze 6 osob, přesněji 5 % z celkového počtu účastníků, nepřemýšlí o spotřebě a vnímá nakupování jako uspokojení rychlé potřeby. To je docela dobrý ukazatel. Nelze popřít, že faktor zodpovědné spotřeby byl také silně ovlivněn rozvojem sociálních médií. Příkladem jsou skupiny pro další prodej na Facebooku nebo populární sociální síť Vinted.

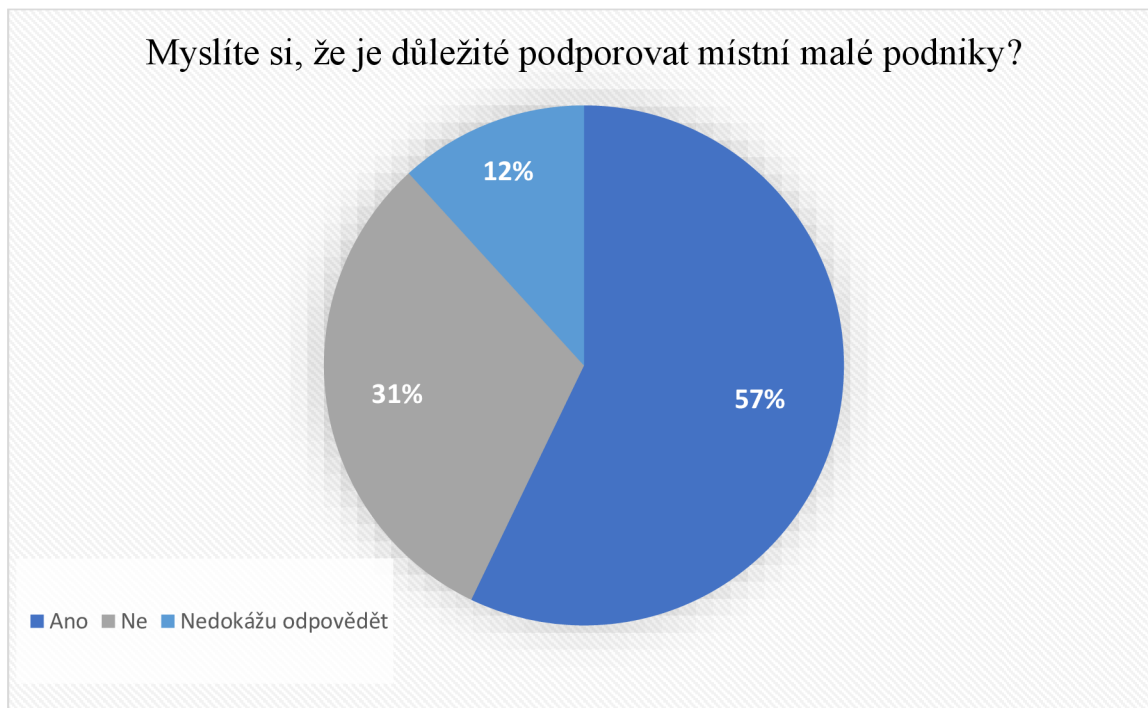
Graf 14: Zájem respondentů o ekonomickou situaci

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

Další otázka se týká zájmu respondentů o ekonomiku. Největší podíl respondentů (34 %) odpověděl na tuto otázku kladně. Jednalo se o odpověď 43 osob. 26 respondentů zvolilo odpověď "spíše ano než ne" (21 %). Dalších 24 respondentů zvolilo odpověď "spíše ne než ano" (19 %). Ostatních 32 respondentů, což představuje 26 %, odpovědělo na otázku záporně. Souhrnně lze říct, že většinu respondentů zajímá ekonomická situace. Lze shrnout, že většina respondentů se zajímá o ekonomickou situaci, což je pozitivní signál. Jelikož pochopení a zájem o ekonomické procesy samozřejmě podporuje snahu o udržitelný rozvoj.

Graf 15: Postoje respondentů k místnímu malému podnikům

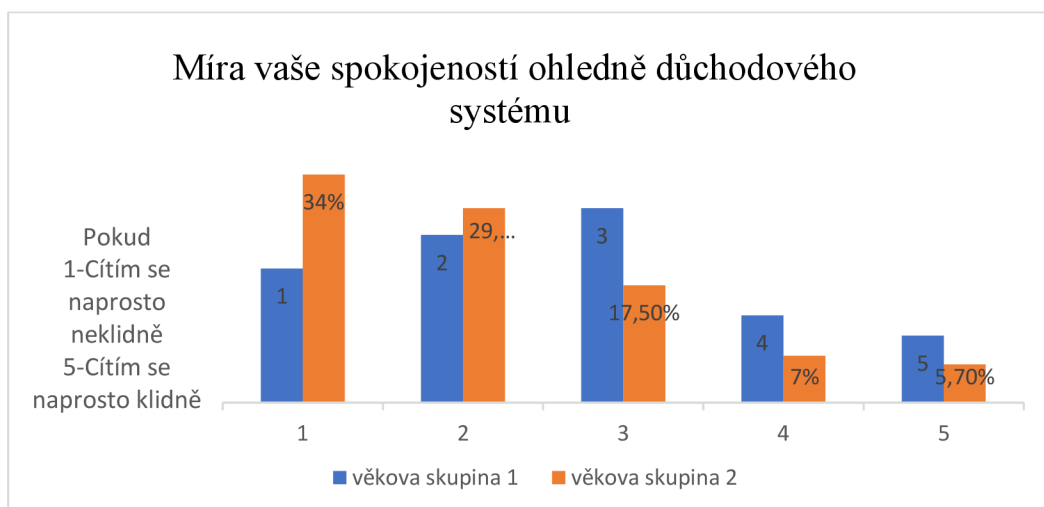

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

Podporu místních malých podniků považuje za důležitou 68 respondentů, což představuje (57 %) z celkového počtu účastníků. Pro 37 lidí neboli 31 %, není podpora malého podnikání důležitá. A 14 respondentů se nedokázalo rozhodnout.

Na základě údajů z dotazníku. Ve věkové skupině 1 si 49 účastníků, tj. 73 %, myslí, že je důležité podporovat místní podniky, pouze 14 % skupiny, tj. 10 osob, zastává opačný názor, zbylých 8 respondentů se zdrželo odpovědi. Věková skupina č.2 má jiný procentuální poměr. Většina respondentů - 52 % si nemyslí, že je důležité podporovat místní malé podniky, 9 účastníků (17 %) se zdrželo odpovědi a pouze 16 osob myslí si, že by měly být podporovány malé podniky.

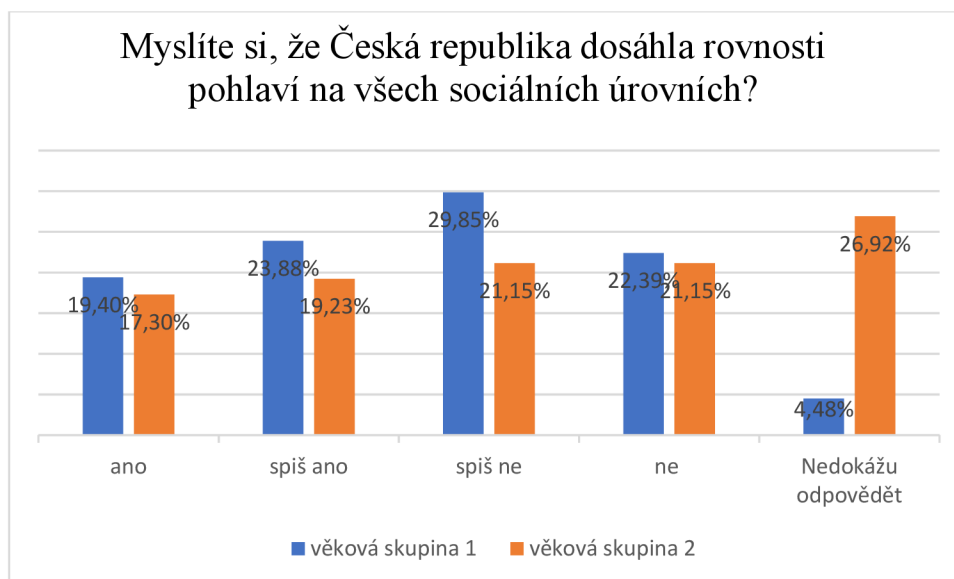
Graf 16: Názory respondentů ohledně důchodového systému

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

Postoj veřejnosti k důchodovému systému je důležitým ukazatelem udržitelnosti. Ukazuje úroveň povědomí lidí o finančních úsporách v dlouhodobém horizontu. Podle grafu, je vidět, že věková skupina 2 je více znepokojena než věková skupina 1. Tento rozdíl však není významný. U mladší generace lze pozorovat tendenci k většímu zájmu o tuto problematiku. V procentech respondentů ve skupině 1 má obavy o důchodový systém 45 % dotázaných.

Graf 17: Postoje respondentů k rovnosti pohlaví

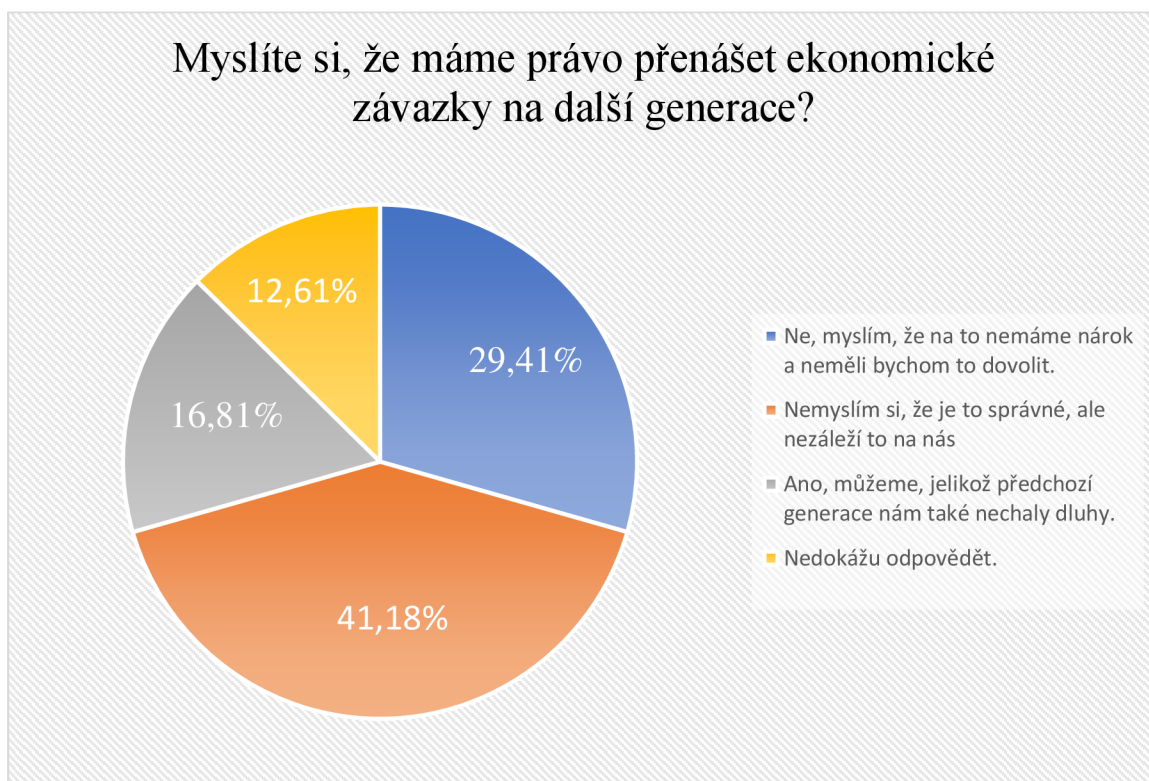
Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

Tato otázka nastoluje společenskou otázku rovnosti žen a mužů v České republice. Podle evropského žebříčku dosahuje v Česku rovnost pohlaví 57,2 bodů ze 100 možných (Gender Equality Index).

Ve starší věkové skupině se více než čtvrtina respondentů nedokázala rozhodnout. U mladší věkové skupiny převažuje negativní odpověď. Zbývající možnosti odpovědí ve věkové skupině 2 mají relativně stejné procentuální rozdělení.

Přibližně 35 respondentů v 1. věkové skupině zastává názor, že Česká republika nedosáhla rovnosti z hlediska rovnosti žen a mužů. Tento rozdíl lze vysvětlit rozdílným vnímáním chování ve společnosti u obou věkových skupin.

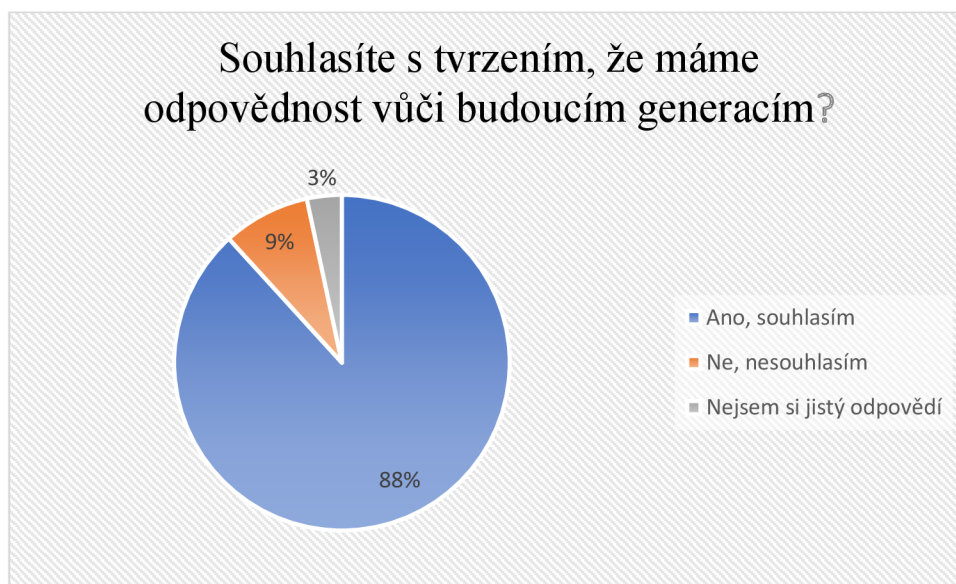
Graf 18: Přístup respondentů k finančním závazkům vůči dalším generacím.

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

Nejvíce respondentů, celkem 41,18 %, zvolilo odpověď, že nemáme právo přenášet finanční dluhy na další generaci, ale také že nemáme moc tento faktor ovlivnit. Celkem 35 osob (29,4 %) se kategoricky domnívá, že nemáme nárok na to a naše generace by takovou situaci neměla připustit. 16,81 % respondentů odpovědělo na tuto otázku kladně, tedy konkrétně 20 respondentů. Zbývajících 15 osob na tuto otázku nedokázalo odpovědět.

Graf 19: Názory respondentů na odpovědnost vůči budoucím generacím

Zdroj: Vlastní zpracování na základě realizovaného dotazníkového šetření.

Tato otázka ukazuje, jak moc se celá společnost zajímá o budoucnost a generace, které přijdou po nás. Souhlas s tvrzením, že máme odpovědnost vůči budoucím generacím, vyjádřilo 89 % respondentů, tj. 105 osob. Nedokázalo se rozhodnout 5 respondentů. A pouze 10 účastníků dotazníku uvedlo zápornou odpověď. Tyto výsledky jsou velmi pozitivním ukazatelem pro koncept udržitelného rozvoje.

5.4 Validace stanovených výzkumných hypotéz

Po interpretaci výsledků dotazníkového šetření je možné přejít k potvrzení nebo vyvrácení, hypotézy stanovené výzkumem. Výzkumná hypotéza zněla že starší a mladší generace mají k pojmu udržitelný rozvoj odlišný postoj. Na základě údajů z dotazníku můžeme tuto hypotézu potvrdit.

5.5 Závěry výzkumu

Dotazník stanovil dvě hlavní cílové skupiny, mladší a starší generaci. Analýza dat byla zaměřena na porovnání výkonnosti těchto dvou skupin. Otázky byly také obecné, které ukazovaly spíše postoje společnosti jako celku než jedné konkrétní skupiny.

Z našeho vlastního výzkumu vyplynulo, že hypotéza byla jednoznačně potvrzena. Mladší generace je lépe obeznámena s konceptem udržitelného rozvoje a podporuje jej. Jak

je vidět z grafu 4, koncept udržitelného rozvoje je rozšířenější mezi mladší generací než mezi generací starší. Důvodem této skutečnosti může být větší dostupnost informací o tématu udržitelného rozvoje, které mladá generace dostává v rámci vzdělávání, a také popularizací tohoto tématu v internetovém prostoru. Mladí lidé jsou k informacím vnímavější a silněji na ně reagují. Starší generace mají tendenci reagovat klidněji.

Otázky v dotazníku byly rozděleny do tří tematických okruhů: environmentální, kterému byla věnována větší pozornost, ekonomický a sociální. Tímto způsobem bylo možné zjistit podrobné postoje respondentů k udržitelnému rozvoji ve vztahu k jednotlivým oblastem. Mladší generace se více zajímá o oblast životního prostředí a postoj k sociální sféře. Starší generace se naopak více zaměřuje na ekonomickou oblast udržitelného rozvoje.

Na základě otázek, které se nesnažily porovnat generace obou skupin, je možné vyvodit závěry o postojích respondentů k mezigenerační spravedlnosti. Za posledních 20 let si společnost toto téma stále více uvědomuje a uvědomuje si jeho důležitost. Koncept udržitelného rozvoje se v české společnosti protože si lidé uvědomují, že mají odpovědnost za své jednání vůči budoucím generacím.

5.6 Návrh na zvýšení povědomí veřejnosti o udržitelnosti a mezigenerační spravedlnosti.

Mladá generace si většinou více uvědomuje koncept udržitelného rozvoje a mezigenerační spravedlnosti. Pozornost je třeba věnovat také starší generaci. Jako metody je možné aktivněji vzdělávat lidi prostřednictvím mediálních zdrojů a různých akcí, které by informovaly o udržitelném rozvoji. Dobrým příkladem je kampaň "klimatické hodiny", která v současné době probíhá v Letenském parku. Je to dobrý způsob, jak upozornit na problémy spojené s ochranou přírody.

Jedním ze způsobů, jak zvýšit povědomí o tomto tématu, by také mohly být přednášky otevřené pro všechny, kterých by se mohla účastnit i starší generace.

6 Závěr

Bakalářská práce na téma uplatňování principu mezigenerační spravedlnosti v udržitelném rozvoji si stanovila za cíl zjistit míru uplatňování tohoto etického principu v koncepci udržitelného rozvoje.

V teoretické části práce byly podrobně popsány různé teorie aplikace tohoto principu. A také byl odhalen vztah mezi mezigenerační spravedlností a udržitelným rozvojem. Stejně tak byly popsány etické obtíže, které se týkaly uplatňování tohoto principu spravedlnosti v životě. Vzhledem k tomu, že tento etický princip se týká intertemporálních otázek.

V rámci praktické části bakalářského výzkumu bylo provedeno vlastní dotazníkové šetření, jehož cílem bylo zjistit, jak společnost v České republice vnímá udržitelný rozvoj. Na základě toho, zda princip mezigenerační spravedlnosti ovlivnil udržitelný rozvoj v České republice za období 20 let. Dotazníku se zúčastnilo celkem 123 respondentů a pro analýzu byly vytvořeny dvě věkové skupiny.

Analýza výsledků výzkumu ukázala, že tento etický princip je motivačním faktorem pro realizaci konceptu udržitelného rozvoje. Oblast mezigenerační spravedlnosti se bude v budoucnu rozšiřovat. Mladá generace se o toto téma zajímá a vnímá ho jako velmi důležité.

7 Seznam použitých zdrojů

ARISTOTELÉS. 1996. *Etika Nikomachova*. 2., rozš. vyd. Praha: P. Rezek. ISBN 80-901-7967-3.

CLUB OF ROME. 2022. Latest News. *Clubofrome.org* [online]. © 2022 [cit. 2022-11-15]. Dostupné z: <https://www.clubofrome.org/>

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. 2000. *Kurzy devizového trhu – roční historie* [online]. Praha: Česká národní banka [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financni-trhy/devizovy-trh/kurzy-devizoveho-trhu/kurzy-devizoveho-trhu/rok.txt?rok=2000>

DI, J. Pilíře udržitelného rozvoje. 2015. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Udr%C5%BEiteln%C3%BD_rozvoj#/media/Soubor:Udr%C5%BEiteln%C3%BD_rozvoj.svg

DUŠEK, J., GREGOR, J. 2011. *Udržitelný rozvoj v podmínkách ekonomické krize*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. ISBN 978-80-87472-04-0.

GOSSERIES, A., MEYER, L. H. 2009. Introduction—Intergenerational Justice and Its Challenges. In: *Intergenerational Justice* [online]. Oxford: Oxford Academic, pp. 1–23 [cit. 2022-11-10]. ISBN 9780191712319. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199282951.003.0001>

HICKS, J. 1975. *Value and Capital: An Inquiry into some Fundamental Principles of Economic Theory*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780198282693.

HOWE, N., STRAUSS, W. 1993. *Generations: The History of America's Future*. New York: William Morrow & Company. ISBN 9780688119126.

JEFFERSON, T. 1789. To James Madison from Thomas Jefferson, 6 September 1789. In: *Founders.archives.gov* [online]. 6. 9. 1789 [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://founders.archives.gov/documents/Madison/01-12-02-0248>

JONAS, H. 1997. *Princip odpovědnosti: pokus o etiku pro technologickou civilizaci*. Praha: Oikoymenh. ISBN 80-860-0506-2.

KANT, I. 1990. *Základy metafyziky mravů*. 2. vyd. Praha: Svoboda. ISBN 80-205-0152-5.

KOHÁK, E. 2000. *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky*. 2., přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-858-5086-9.

- LOCKE, J. 2012. *Esej o lidském chápání*. Praha: Oikoymenh. ISBN 978-80-7298-304-9.
- MARÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. 1996. In: *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, s. 339–340. ISBN 80-7184-311-3.
- MCCONNELL, C., BRUE, S., FLYNN, S. 2020. *Economics*. 22nd ed. New York: McGraw Hill. ISBN 1260226778.
- MCKERLIE, D. 2001. Justice between the Young and the Old. *Philosophy & Public Affairs* [online]. 30(2), 152–177 [cit. 2022-10-31]. ISSN 1088-4963. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3557961>
- MEYER, L. H. 2012. *Intergenerational Justice*. London: Routledge. ISBN 9780754629856.
- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. 2022. Základní pojetí konceptu udržitelného rozvoje. *Mmr.cz* [online]. © 2022 [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/informace,-aktuality,-seminare,-pracovni-skupiny/psur/uvodni-informace-o-udrzitelnem-rozvoji/zakladni-pojeti-konceptu-udrzitelného-rozvoje>
- MOLDAN, B. 2015. *Podmaněná planeta*. 2., rozš. a uprav. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2999-5.
- MUNASINGHE, M. 2007. *Economy-wide policies and the environment* [online]. Washington, DC: World Bank [cit. 2022-11-15]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Mohan-Munasinghe/publication/297917983_Economy-wide_policies_and_the_environment/links/56e45c7a08ae98445c1ef4e6/Economy-wide-policies-and-the-environment.pdf
- NASH, L. L. 1978. Concepts of existence: Greek origins of generational thought. *Daedalus*. 107(4), 1–21. ISSN 0011-5266.
- Naše společná budoucnost: výtah: zpráva mezinárodní komise OSN pro životní prostředí*. 1991. 3., upr. vyd. Brno: EkoCentrum. ISBN 80-85368-14-5 .
- OECD. 2022. Life expectancy at birth. *Data.oecd.org* [online]. © 2022 [cit. 2022-11-18]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/healthstat/life-expectancy-at-birth.htm>
- PARFIT, D. 1986. *Reasons and Persons*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780198249085.
- PECCEI, A. 1977. *The Human Quality*. Pergamon: Pergamon. ISBN 9781483285450.
- PLATÓN, 1993. *Ústava*. Praha: Svoboda-Libertas. ISBN 80-205-0347-1.

- PORTNEY, P. R., WEYANT, J. P. 2013. Discounting, Morality, and Gaming. In: *Discounting and Intergenerational Equity*. New York: Routledge, pp. 10–16. ISBN 9781315060712.
- RAWLS, J. 1995. *Teorie spravedlnosti*. Praha: Victoria. ISBN 80-856-0589-9.
- REMTOVÁ, K. 2009. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR. ISBN 978-80-7212-506-7.
- SANDERS, J. C. 2012. *Seattle and the Roots of Urban Sustainability*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press. ISBN 9780822962106.
- SIDGWICK, H. 1981. *Methods of Ethics*. London: Hackett Publishing. ISBN 0915145286.
- SMITH, Z. A. 2018. *The environmental policy paradox*. 17th ed. London: Taylor & Francis Group. ISBN 978-1-138-65371-9.
- STEHLÍK, J. 2000. *Budoucnost lidského společenství: [(koncepte trvale udržitelné lidské existence)]*. Praha: Karolinum. ISBN 80-718-4795-X.
- ŠANDEROVÁ, J. 2017. Spravedlnost sociální. In: *Encyklopedie.soc.cas.cz* [online]. 11. 12. 2017 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Spravedlnost_soci%C3%A1ln%C3%AD
- THE GENERAL ASSEMBLY OF UN. 2000. *Resolution adopted by the General Assembly. United Nations Millennium Declaration* [online]. New York: The United Nations [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20160201092450/http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm>
- THE UNITED NATIONS. 2022a. Do you know all 17 SDGs? *Sdgs.un.org* [online]. © 2022 [cit. 2022-11-17]. Dostupné z: <https://sdgs.un.org/goals>
- THE UNITED NATIONS. 2022b. The UN and Sustainability. *Un.org* [online]. © 2022 [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/un-and-sustainability>
- THOMPSON, J. 2013. *Intergenerational Justice: Rights and Responsibilities in an Intergenerational Polity*. London: Routledge. ISBN 9780415845229.
- TREMMEL, J. C. 2009. *A Theory of Intergenerational Justice*. London: Earthscan. ISBN 9781844078264.
- VALLENTYNE, P., STEINER, H. 2009. Libertarian Theories of Intergenerational Justice. In: GOSSERIES, A., MEYE, L. H., eds. *Intergenerational Justice*. Oxford: Oxford University Press, pp. 50–77. ISBN 0199282951.

VICTOR, P. A. 2008. *Managing Without Growth: Slower by Design, Not Disaster*.
2nd ed. Toronto: Edward Elgar Publishing. ISBN 184844205X.

WORLD COMMISSION ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT. 1987.
Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future
[online]. London: Oxford University Press [cit. 2022-11-14]. ISBN 9780192820808.
Dostupné z: <http://www.ask-force.org/web/Sustainability/Brundtland-Our-Common-Future-1987-2008.pdf>

8 Seznam obrázků

8.1 Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 3.1 Pilíře udržitelného rozvoje	14
Obrázek 3.2 Ilustrace Strauss-Howeovy generační hypotézy	23

9 Seznam Grafu

Graf 1:Věkové rozložení respondentů.....	35
Graf 2:Pozice respondentů na trhu práce	37
Graf 3:Obeznamenost respondentů s pojmem udržitelný rozvoj	38
Graf 4:Místo, kde se respondenti s pojmem udržitelný rozvoj setkali.	39
Graf 5:Vztah mezi neznalostí pojmu udržitelný rozvoj a věkem (v %).....	40
Graf 6:Důležitost tématu životního prostředí	41
Graf 7:Vztah ke klimatickým změnám	42
Graf 8:Vztah mezi mírou znepokojení nad klimatickou situací a věkem	43
Graf 9:Názor na ekologický aktivismus.....	44
Graf 10: Vztah mezi věkem a vztahem k ekologickému aktivismu.....	45
Graf 11:Opatření na ochranu přírody	46
Graf 12: Procentuální podíl skupin	47
Graf 13: Postoje respondentů k zodpovědné spotřebě	48
Graf 14: Zájem respondentů o ekonomickou situaci.....	49
Graf 15: Postoje respondentů k místnímu malému podnikům	50
Graf 16: Názory respondentů ohledně důchodového systému	51
Graf 17: Postoje respondentů k rovnosti pohlaví	52
Graf 18: Přístup respondentů k finančním závazkům vůči dalším generacím.	53
Graf 19: Názory respondentů na odpovědnost vůči budoucím generacím	54